

ПЈЕСНИКОВА МОЛИТВА

 ти, о ком збори глас хучних валова,
 Шуштање потока и шаптање вира;
 Чији живот прича безбројност вјекова,
 Свету величину пространство свемира!
 Чију снагу зборе громови, оркани,
 Силни дажд и трешња и огњена мора;
 Чију вјечност прича шум вјетра и цвјећа,
 И језеро љупко и румена зора!
 Чији гњев ужасни приповједа н'јемо
 Гробље, куд су пали круне и скиптари,
 И у прах сурвана давна поколења,
 Разорени храми и градови стари!
 О ти чију милост збори осмјех дана
 И роса небеска и пољане житне,
 Чију славу вјечну пјевају небеса
 И звјездице ситне!

Благослови људство! А прогнај Сатану
 Над срцима што им зацарио силно,
 Ко што свијетлу дугу даде јасном дану
 А звјездам окити вечерје умилно —
 Светим обновљењем разорене храмe
 Истине и Мира, даруј, благослови;
 Понижено ропство изведи из таме,
 Раскуј вјечни оков мученика ови.
 Духа свога метни, својом руком нека
 Крми људским бродом на пучини страсти,
 И с грешног их пута врати из далека
 Даље од порока, даље од пропасти;
 И змијски им отров из душе исцједи,

Разриј врашка гн'језда — пуста срца њина,
 Милосним их оком одозгор погледи
 Са свјетлих висина!

А мени, пјеснику, својом светом руком
 Избранички позив и борбу бескрајну
 Благослови с неба ... А божанским звуком
 Изпуни ми душу. Улиј снагу тајну
 У немоћно срце, па да презрем силно
 Идоле бестидне, пред којима клече,
 И сатански осмјех на образу њином,
 И ријеч отровну кад с уста потече ...
 И да презрем силу! Даруј снаге мени
 Да поштујем тугу и да цјеним боле;
 Да презирем оков, оковане љубим,
 Да презирем силне и да штујем голе ...
 У звук лире моје улиј утјешења!
 Улиј снаге вјечне! Нек остане вјерна
 Пред храмом Слободе и Истине свете
 Поклоница смјерна!

Јован А Дучић.

СЛОБОДА

Једни вичу: — држи,
 Други: — притеци,
 † Убиј, посјечи!
 — Гоните га ван,
 Трећих чу се глас.
 Али то је био само кратак сан —
 Томе је зора спас.

К'о и сан је цјели људски живот,
 Само једна коб,
 Пун туге пун јада
 Вјечности роб!
 Сваки тренут гледа
 Како ће те стрт!
 Слободу нам носи
 Само горка смрт!...

Илиће, 1./IX. 1886.

Риза бег Капетановић.

И опет ми душа све о теби сања,
 И кида се срце и без среће гине,
 А невјера твоја губи се и склања
 Као тавни облак кад са неба мине.

И опет си мени чиста сјајна, ведра,
 Изпризрака твога блаженства ме грију
 Па би опет теби пануо на њедра
 И глед'о ти очи, што ми живот пију.

Тако вита јела, коју муња згоди,
 Опет небу гледа и живота чека,
 И не мисли: небо да облаке води
 Из којих ће смртна загрмити јека ...

27./8. 1896

Алекса.

О Д Л О М А К

из нове Драмe М. Цветића.

чин II.

Појава VI.

Магдалена, Марта, Буржоа и Орора.

Марта (уђе прва): Ево, ево је! Ја не знам шта ћу од радости, милостива госпођо... смејем се а сузе ми теку. *(На страну)* Тако нисам ни за покојним.... Ох, како је лепа!

Буржоа (појави се): Госпођо Магдалена, ево наше миљенице, ваше јединице. *(Пружи руку у врата и уведе Орору.)*

Орора (у пензионатској оделу уђе мало платљиво и веома узбуђено, застане мало код врата, погледа свуд око себе, спазми мајку на сред дворнице, загледа се један тренутак у њу, на задржиће, зграби шешир с главе и баца га, врисне радосно, полети мајци и страсно је загрли): Мајко моја!

Магдалена (рашири руке сва дршћући, заустити да нешто рекне, али се зачује само радостан узвик, заљуља се и хоће да падне, али Марта брзо пригура једну фотелју и спусти је у њу).

Орора (спустила се пред њој на кољена, љубћи јој руке, лице и очи): Мајко моја! Мајчице! Мила мајчице... прогледај... отвори твоје очице... та погледај ме, ја сам, ја, твоја Орора, та чуј ме!

Магдалена (створи полако очи загледа се у њу): Та ти си! *(страсно је загрли).* Ти си, моја Орора, моје јединче! *(Заплаче се и погледа горе.)* Хвала ти, благи Боже! *Загрли је на ново и остану тако неко време).*

Буржоа (остао је код врата, даде знак рукој Марти која је пришла њему). Сад се можемо уклонити. *(Обоје изиђу на друга врата десно).*

Појава VII.

Магдалена и Орора.

Орора: (новуче главу мало назад па се загледа у мајку). Слатка, златна моја мајчице.

Магдалена (загледа се у њу такође). Чедо моје! Да, да; ти си! *(Љуби је.)* Па како си ми лепа!

Орора (скоро детињски): Али... је ли, мајчице, ти не ћеш више твоју Орору удаљавати од себе, је ли!..

Магдалена (благо тилујући је по глави): Не, дете моје.

Орора (као пре): Је ли, ја се не ћу више враћати у манастир, ја ћу вечито остати код тебе, је ли?

Магдалена: Да злато моје.

Орора (живо): Ја сам и све ствари донела. *(Све брже):* Нису ми хтели дати; хе, али ја сам тамо имала своју заштитницу, најстарију после игуманије, сестру Цецилију; о, ала је то добра душа... она ми је била место мајке... па су ми морали све дати. О, да ње није било, не би ме више живу видела, мајко. *(Погледа је благо и детињски)* Али... Али како си ме могла, мајко, пустити овако малу... малу ластицу?... О ја се још много чега сећам... *(Магдалена се мало узнемири)* само једнога не могу... извесних речи... *(Магдалена мало застрепи, а Орора се мало зашисли)* али једнако мислим на то, и морам се сетити... сетићу се! *(Настави омет живо.)* Ја сам тамо много плакала и тужила... сви су мислили да ћу умрети. О теби сам мислила дан и ноћ и сањала сам о теби и... и... о... *(заплаче се).*

Магдалена (матерински) *Орора* душо моја!

Орора (убрише очи): Али сестра Цецилија ме тешаше као анђо. Она ме је чувала, пазила и неговала тако нежно, као да сам њено дете, а не туђе. Није лепо и пријатно у манастиру. Све је тамо круто, усиљено и не знаш, некако непријатно. Па онда што је непрестано учење, хајде де; али оно непрестано клечање и и мољење Богу.... Ја не знам како, али мишљах: та то мора већ и Богу постати досадно, кад га људи ни за што непрестано моле. Али све је то мени засладила моја драга сестра Цецилија. Докле бејаш мања, беше ми више него мајка, а кад одрастох, беше ми другарица и нераздвојна пријатељица. Куд би ишла, она би ме собом повела, а кад бисмо у манастиру, биле би у врту и читале, бра-ле цвећа, па опет читале. А кад беше време за игру, она би ме лепо сачекала, отишле би смо тад у њезину клет, па бих ја њој или она мени читала. О она има веома много лепих књига и то све озбиљне, од првих научника и првих писаца. Давала ми је и романе да читам, али врло озбиљне и поучне. Највише очараваху идиле! О, ја сам је видела у животу, баш у животу, код једне моје мање другарице. Бесмо тамо у гостима, она мала, Сестра Цецилија и ја. О и сад ми срце заигра, кад се те слике сетим. Отац и мати, знаш, у врту код стола, пред лепом кућом, па пуно, пуно дечице око њих. А тамо велики и мали пси, па се играју и премећу и глупо лају, особито они мали, а њушкице им ружичасте.... (*Смеје се*): Па тек мачке! О, што су то мила створења... нарочито оне мале мачкице!... А тамо опет краве и телад... па што телад

глупо трче и скачу... *Смије се од срца*).

Магдална (блажено): Цвркући, цвркући само даље — мала ластице.... (*Милује је*):

Орора (весело): Па тек коњи! то најлепше створење божије. Како су разумни пошетни. А онамо опет велика бара за гуске и патке. Па што има много остале живине.. петлова, кокошака и пилића.. не можеш их ни избројати; па има их мали, мали ама са свим мали, па жути као жуманце, па непрестано нешто говоре и брбљају. Па виноград, па поток бистар као суза, па вечито жубори!.. А тек отац и мајка! а око њих пуно, пуно дечице.. све једно другоме до увета. Па они румени обрашчићи.. па светле очице.. ох чисто да их човек поједе! Осам их беше са мојом другарицом на броју. Нису баш тако имућни, али на родитељском лицу сија задовољство и.. ја намеслих а сестра Цецилија потврди: (*дубоко уздахне*) ту мора да је срећа!... (*Поћути мало*). А ти мене, мајко, за пуних двадесет година.... Али, не, не; не ћу да те корим, јер си ти моја мила, слатка и златна мајка! Је ли? (*Прибије се уз њу*).

Магдалена (као ире): Јест, чело моје, јест!

Орора (живо и весело наставља): И сад ме нећеш ни тренут дати од себе, је ли мила мајко, је ли?

Магдалена (као прије): Никад, никад!

Орора (ускликнуће гледајући јој у очи): Па ма ко дошао по ме или ма ко то тражио?

Магдалена: Шта говориш? Ко би смео тражити?

Орора (мало лукаво смјешки се): Ех Ко? Ко? Па по нас девојке, вели сестра Цецилија, мора неко да.. Али, не, не; ја не ћу никуда више одавде и ти ћеш ми бити сад место сестре

Цецилије, ти ћеш сад наме пазити, бдити надамном и штитити ме, и ако се *(уозбиљи се а очи јој севну)* ја сад већ умем и сама *(с поносом)* добро штитити.

Магдалена (живо): Од сад ће увек и свагда бити твоја мајка узате, злато моје. Она ћете упућивати, саветовати и... и... мазити. Данашњи је дан први твој корак у живот, то добро упамти. Све што год будеш мислила, желила, чула, видила, па чак и оно што будеш сањала; све то треба да зна брига материна и њено искуство. *(Уздахне дубоко).*

Орора (сретна и весела): О, хоћу, хоћу, мајко! *(Седне јој крај ногу, па се извали леђима на мајци у крило, а главу наслони на њена недра, па је тако преко своје главе гледа заносно и блажено.)* Да, да; ту је моје право место. *(Намешта се у мајчино крило, као тиче у своје гнездо):* Ох, има ли што слаће од мајчиног крила? Ту заспати, ту се пробудити... тад си у небу! *(Магдалена блажена сагне се и пољуби је у чело. Обе поћуте неко време, па онда се Орора окрене живо мајци. Али, је ли, мајко, ја сам слободна, је ли? (Скочи.)* Смем ићи по свима собама и с тобом у шетњу пешнице, јер то годи здрављу, вели сестра Цецилија. За хаљине и кућне забаве не марим, као већина мојих другарица, које ваљда ни на што друго и не мисле. *(Уздахне дубоко.)* Ох, она кућица, па врт па цвеће, па она дечица! Тамо за цело мора да царује срећа људска!... Па трчати по врту, па брати цвеће, а и његовати га. Па тек ружа и њен мирис!... је ли, мајко, ја смем трчати по врту; Ја сам слободна, је ли? *(Магдалена*

јој потврди главом.) Ох, слободо, златна слободо! Смем не само трчати, него и летити: видиш, овако! *(Рашири руке као да лети грлећи рукама ваздух и скакућући.)* Бити слободан и летити! *(Тако скакућући и грлећи ваздух паће се у један мах пред очевом сликом; лице јој се у један мах промени у озбиљно, мирно и достојанствено, руке јој падну низ тело, око се загледа — по издаље — дубоко у слику, као да би хтела продрети у њу. Магдалена прати најживо све што она чини. Орора, гледајући тако мирно и неполично, групу сузе низ образе, на мајци мирно, благо и достојанствено, управо анђеоски.)* Ово је *(погледа Магдалену)* мој отац, је ли, мајко?

Магдалена (прене се мало, побледи и обори очи, па тихо): Јесте, дете моје.

Орора (као пре, гледајући мајци право у очи): Он је умро?

Магдалена (као пре): Јесте.

Орора (мало јаче): Баш умро?

Магдалена (скоро очајно): Да.

Орора (одсечно): Није истина!

Магдалена (сва се преперази, скочи и укоченим погледом чисто ван себе): Шта рече?

Орора (руком на срце): Овде он живи. Овде је он урезан у срцу! *(Гледа неко време неполично Магдалену, која на те речи дубоко одахне, окрене се опет слици.)* Опрости оче! *(Клекне пред сликом.)* Да пољубим сенку твоју. *(Пољуби, па се дигне до пола, метне руку на чело, а другу на срце, замислено преда се.)* Узалуд је све. Не могу, па не могу да се сетим. *(Устане и окрене се мирно матери.)* Небој се, мајко. *(Убрише очи.)* Мудро је упутила твоју ћерку, племенита мученица, сестра Цецилија.

ВЕЧЕ НА МОРУ

(Мориц граф фон Штрахвиц.)

Беснила је неман преко цела дана,
Ал' већ гнев умину: море се стишава,
У колевку свија, површину глади,
Спрема се да санак дубоки одспава.

А вечерњи лахор одозго трепери,
Дах се мио, свети изнад мора креће;
Божји дах је ово што са неба плава
На стишано море милостиво слеће.

И пољупцем главу успавана мора,
Кудраву и бујну, Господ је додирн'о,
И жуборним гласом благослов је дао:
Спавај, спавај, чедо, дубоко и мирно!

С. Д. Мијалковић.

ЛАНЧИЋ

(из „Тасинога Дневника“)

I.

Алексинчани су, доиста, добри људи. Истина, владе их често мрзе, али ће им опет и њихов највећи непријатељ морати признати: да је алексиначки округ један од најраденијих крајева наше отаџбине.

У њих нема људи без занимања. Сваки је то добар усталац. И сељак и варошанин не стаје од ране зоре до мрклог мрака.

И у самоме Алексинцу видићете, да дућаница има дућан, или саварија има своју радњу — али опет иде те обгађује и своју земљу: сеје дуван, копа кукурузе и, т. д.

За чудо што је тамо и свет поштен. Пет месеци био сам помоћник начелства, и за све то време не имадосмо на ислеђењу ни једнога убиства, ни разбојништва, ни крађе, ни преваре.... Авлије им стоје по целу ноћ отворене, на дућанима катанчић, тек да

се каже — затворено, па опет нико ту да дирне туђу имовину.

Право да вам кажем — ни начелник ни ја нисмо имали шта да радимо. По цео дан ја пишем моје белешке; начелник дође те прочита које новине, а у вече хајд код Апела на пиво....

— Бадава... то су ваљани људи —
— рекао бих чешће.

— Ех.... имају и мана — додао би понеко од владиних људи.

— Којих?

Ватрени су брате, радикали. Оно их има и на другом крају, али овде су загрдили.... фанатисани, брате, као луди.... Хоће да се бију, главе да погубе за своју партију.... Ено, знаш, шта се није чинило, обећавало, претило; како се није озго упливисало на њих, и милом и силом — па ништа.... Не можеш од-

бити једног од другог... Све се то сабило у гомилу, па само вичу: нећемо... не дамо... не пристајемо...

— Разумем... То је све противу њих...

— Ех...

— Јест... Али реци ми: шта је рађено за њих?

— Ех...

— Јест... Ништа... Све што се радило, рађено је на њихову штету... Прво им одбисте железницу од вароши. Укинусте царинару. Наметнусте трошарину. Спречавате им производњу дувана. Остависте им само малу гимназију, или реалку, шта ли... Одвукосте им војску — па шта онда имају?... По неки округ има и сувише, а Алексинчанџа не дајете ни најмање, што се може...

— Није...

— Јест... Тако је.... А да ли је још која варош у нашим ратовима издржала толико, колико Алексинац? Ко је дао више реквизиције и помоћи војсци? Који су то грађани примили више војника и рањеника у ратовима? Још дошао Турчин, те им целу варош опљачкао и попалио — па Алексинчани опет ћуте, не рошћу, не траже накнаде, раде и поправљају, без ичије помоћи оно, што им је непријатељ однео....

— Није...

— Шта није... Тако је... А ми из Београда, у накнаду за све то, шаљемо им преке судове....

Али, то су, бога ми, и гостољубиви људи.

Онда није било железнице, него се путовало на колима. Све царским друмом. Седнеш као данас у Београду, па трећи дан у Алексинцу... Или ако пођеш из Ниша онда си овде на ручак.

А Алексинац на сред пута. Иде цада баш кроз саму варош.

И онда је онај велики, отмен, свет путовао као и сада.

Тек из министарства куца телеграф:

— Путује кнегиња Гиџи.

То је сестра њенога величанства.

Одмах се затварају дућани, истичу се заставе, праште прангије. Висока гошћа, изненађена овако тошлим пријемом, улази у варош, поздрављена депутацијом, љубављу и верношћу династији оданих Алексинчана.

Или се, други, пут, јави:

— Путује г. Борграв, белгијски посланик.

Или:

Доћи ће Флорински, професор петроградског универзитета.

Или:

— Путује г. гроф Бреј, немачки посланик...

Или:

— Долази тамо аустријски барон г Хеле...

И још пуно таквих пријатеља и непријатеља српског народа. Једни путују, да познаду земљу, други да виде српско — турско бојиште, трећи да сазнају трговинске послове и т. д.

И све то бива лепо примљено и угошћено.

Али ће тек једном куцнути начелник Милићевић, познати наш књижевник (онда начелник министарства полиције):

— Доћи ће тамо г. Панчић са једним професором бечкога универзитета....

Обрадовах се — јер то беше и мој уважени професор....

Капетану ражањском наредић, да се овоме научноме великану, кад у Ражањ стигне, јави, ако би му каква услуга власти требала. А у самоме Алексинцу казах, да се за госте спреми одличан стан и укусно јестиво....

Када би време — ја се онда и сам кренух у сусрет гостима.

Причеках на Делиграду. Беше око 5 сахата по подне, када угледах мога уваженог професора.

Изађох на друм и зауставих кола. Преставих им се (начелник тада беше на

осуство) и лепо их замоли, да сиђу и мало се одморе.

Они као да то једва дочекаше, јер беше она јулијска врућина, да мозак изгори, а прашина друмом да удави човека...

Панчић ми онда представи научника странца. То беше Немац, омален, прав и пун човек, прилично у годинама. Професор на бечком универзитету. Путују, вели, обојица у цели, да траже неке лептирове и некакве бубе (рече им и имена) којих има само у околини и по виноградима алексиначким.

Што ти је наука. Онај пожелио из Беча, овај из Београда, толики пут по овоме сунцу и прабини, и све то само ради — буба....

Онда уђосмо у хладовину.

На застртом столу стајаше грдан бокор све самог пољског цвећа.

Бечки професор стаде цвеће разгледати и мирисати.

Поседаше за сто. Унесе хладно Апелово пиво. Послужише, како сам већ раније спремио.

Оба научника, гледах им на лицу, беху задовољна. Говор пређе на путовање. За неуморнога Панчића нема умора. И странцу не беше тешко. На против, он се дивио лепотама наше красне Србије. Час по, вељаше Панчић, па би мој колега желео, да станемо, да се нагледа ових лепих крајева. Где би угледао ливаду, да је поточић пресеца, или какво месташце са густом шумом, или би се успели на вис, одакле би поглед далеко допирао — чешће би узвикнуо: ох да красних полагаја, о да чаробне љепоте природне...

Говор онда пређе на усеве, берићет те године и т. д.

Пошто се добро одморише, устадоше да путују. Сунце беше већ утонуло. Озго свисова пирну поветарац поче да ћарлија... Дође мало ладовине...

Поседасмо у кола и кренусмо се.

Мало пођосмо, па Бечлија отпоче,

на полу глас, некакву веселу немачку песмицу.

Њему се придружи и неумрли Панчић и поче звиждукати.

А мени дође мило. Осећах се чисто срећан — ако сам ма и најмање могао припомоћи, да у ових научних великана изазовем ове тренутке задовољства и расположења.

— Волите ли песму — упита ће ме Бечлија.

— О... још како... И песму и свирку

— Знате л' ону песму: вино, жена и песма...

— Знам...

— А волите л'... — и насмија се..

— Па волим...

— А певате ли ви сами?

— Слабо... Готово никако...

(А помислих у себи: јадно нам певање. Не дају избори кметова и посланика. Ми полицајци једва живимо од данас до сутра....)

Када уђосмо у Алексинац беше вече. Ту нас дочекаше пријатељи. Увек на своме месту одлични председник општински, Стошић, причека те поздрави Панчића и његова госта, казав симпатије Алексинчана за нашег великог научника.

И то беше мило неумрломе Панчићу.

За вечером Панчић ми каза распоред свога рада и истраживања у околини Алексинца. И ја му одмах ставих на службу једнога од отреситијих пандура, да их неби когод узнемиравао, а и да их послужи, ако би им што требало. Понудих му и двојицу, али он рече, да је и један довољан....

У јутру рано, док се сунце још не беше јавило, научници већ зашли по виноградима алексиначким.

Тако су излазили неких два три дана. У јутру пре зоре изађу, а тек доцне, у вече, врате се у варош. Већ ми, Панчићеви ћаци, знали смо, идућ са њим у ескурзију по околини београдској, како Пан-

чић, и ако старац, може да пешачи... Све то попада од умора, а си само додаје: још мало да потражимо биљку ову и ову из ове и ове феле... А већ то „још мало“ траје пуних четири сахата без одмора....

Не знам, како је тада било Бечлији, мора да се је много знојио, када већ и пандур једно вече поче причати: како је стари господин неуморан; како никако, не стаје; како не могу да га стигну; и како овако пешачење у своме веку није издржао....

Другога вечера изађох им на сусрет више Рујевице. И сачеках их на једној пољани. Изабрах најљепше место. Седосмо по простирци.... И поглед нам се оте на брдо с противне стране. Доле о обале Алексинца бије бесна Морава, а покрај ње беле се домови наших вредних Мораваца... Дивна панорама.... Сунце се већ губило... Његови последњи зраци падоше још мало на нас, на брда наша, па их несташе.... Настаде тихо вече.. Онако полу мрак... Славуји доле, у лугу, почеше извијати своје дивне мелодије. Оздо долазаше час по варошка хука и живот. Једно чобанче, онде близу нас, говећи пред собом своје уморно стадо, извијаше на својој фрулици неке меланхоличне пастирске мелодије.

О да дивнога призора и живота — рече сав усхићен бечки професор...

— Доиста је овде лепо — додаде задовољно Панчић...

— Величанствено... Ох... Величанствено — узвикиваше странац и окреташе погледом на све стране...

— Знате, колега — настави Панчић — свака стопа ове овде земље де стојимо, натоњена је дубоко крвљу српском, а, бога ми, и турском... Ево, видите онде, где је она узбрдица, туда су читави батаљони низама и арапа, падајући јуначки један преко другог, наваљивали да отму овај шанац, из руку наше народне војске... Еој се био неколико дана — и не-

пријатељ би потучен... А ено гледните онде — то је чувени Шуматовац, кога Турци и у песмама проклињу... Ту се бој био недељама.... Па видите ли оне равнице доле, крај реке... Све је то прекрилила била силна војска... Неколико месеци ту се водила очајна борба са најбољим османлијским трупама....

— Ах...

Ту су били најстрашнији бојеви у нашем последњем ратовању....

И узе објашњавати странцу српске и турске позиције....

Бечлија се пренео као у некакав занос. А свака друга реч казиваше самохвалу и чуђење...

Хвалу српској војсци, а чуђење издржљивости народној....

— Нема ничега у овој земљи, што видимо и имамо — додаде тихо Панчић — а да то није овај добри народ стогобо својом крвљу платио.

— — — — —
Спустисмо се онда с брда у варош....

На мосту алексиначком опет застасмо. Онде, по оним шумарицама крај Моравице, има пуно славуја... У вече је права сласт слушат их...

Одатле дођосмо на вечеру. И оба научника беху тога вечера расположена. Ја сам, као у некој срећи, уживао, да их видим задовољне.

Сутра дан имали су да путују за Ниш. Ја им се понудих да их испратим до старе границе. Они не даду, да се крпам. И хоће да се спросте са мном... Ја их опет лепо молим. И на томе остаде..

У јутру, рано, они већ измакли, нису хтели да ми досађују, оставивши ми искрено поздравље....

У подне врати ми се пандур, који но је био дат на службу, и са старе границе донесе ми поново поздравље, сећање и т. д. и наду — на скоро виђење у повратку....

Али већ после десет дана ја нисам био у Алексинцу. Дошао сам у Београд,

дге се ево и данас сећам ових неколиких
драгоцјених, Панчићевих часова....

Ох, живот пролази као сан. Године
теку као тренут... али, ето, видите, ни

ми полицајци нисмо увек само апсили и
осуђивали....

Било је по који пут и срећнијих и
задовољнијих дана.....

ЈАД И ЧЕМЕР

пјесме † Јефтана Р. Шантића.

П **I. Удес**
лачи ми, срце, плачи,
Кидај ме јаде мој,
Издиши срећо клета —
Такав је удес твој!

Ал' нашто плач и туга,
Ко ће ми чути јад? —
С кога ми среће неста
Баш тај је срећан сад.

Умукни, срце моје!
Нек не зна ништа свјет,
Јад нек те вјечно храни —
То ти је удес клет!

II. Пелен

Када умрем по гробу ми
Пелен посијте,
Кад одрасте, један стручак
Њојзи носите!

Ох, л'јеп ће то стручак бити,
Као кита цвјећа,
Храниће га јади моји, —
Моја л'јопа срећа;

А у срцу, у чемеру
Корјен ће се вити
Све ће јаде исисати —
Ал' ће горак бити!

III. Касно

Раздроби ми живот,
Раздроби ми срећу,
Проклет бих те мого
Ал' те клети нећу.

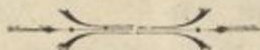
Ал' знај! Дође доба,
Заплакаћеш и ти,
И руку ћеш пружит' —
Ал' ће доцкан бити .

IV. Моја утјеха

Закоп'о сам срећу
Што год сам је им'о,
Ход'те амо, јади,
Да се загрлимо!

Пјевајмо! Нек с' хори,
Што одавно није,
Нек нас она чује
Па нек се насмије.

Ход'те, ход'те јади
Све уздање моје,
Ви сте ми вјернији
Него она што је!

СЛИКА СА УЛИЦЕ

Погледајте само ову шарену, непрегледну масу на улици, што се повија тамо амо. Шта мислите, из чега је састављена? Кога ту нема? Ту су вам државни великодостојници са лаганим ходом, трговци, чиновници, амали са тешким теретима на леђима, беспосличари са лаким штапићима, слуге са издрпаним оделом и лепим корпама на рукама, лепотице са гиздавим оделом и бајним осмејцима, просјаци са тужним лицем или сузним очима, дебели беспосличари што се брину о „апетиту“ и здрављу и мршава сиротиња са бригом „што ће јести“; књижевници; чивути, што шеткају тамо-амо пред својим дућанима, трљају руке и вичу купце....

Све пролази једно поред другог и свако има свога циља и својих мисли. Боже мој, да чудних мисли и осећања!

Послушајте само оно потмуло, неразсветно брујање, што постаје од разних речи и гласова још разноврснијех личности, што склапају ову масу.

Свака изговорена реч, сваки глас, ма чији био, као да пада у море речи и гласова, и одмах се губи као целина за се, већ само служи, да подржава општу вреву и брујање. По нека реч искочи јачена површину, и тек да је уочиш а она се већ изгубила у оном општем шуму што га ветар односи — ко зна куда. Неки се смеју и шале; неки се туже и уздишу; неки се здраве и разговарају пријатељски; други се опет свађају. Ту се хвали, куди, оговара, довикује, виче, шапуће, нуди одбија, мами..... „Чега још нема у свету?!“

Има готово већ више од десет минута, како један млад човек, од својих двадесет година, стоји на једном истом месту, у крају улице, и обрене главе лупка штапићем по једном камену. Са лица му се чита туга и нека тешка брига у коју

је запао. С времена на време подигао би главу, и тужно погледао по гомили света што врви улицом на све стране; уздахнуо би, оборио на ново главу и продужио би даље готово механички, лупати штапом по оном истом камену.

Сви људи, и у опште све, што је очима гледао изгледаше му досадно, лудо и глупо. Од толиких речи и гласова, што допиру до његових ушију, он није чуо ни једног јединог гласа, ни речи што би се на његову тугу и јад односила. Нико неће његов бол да разуме, ни утеше да пружи, или да бар обрати пажње на њега. — Сви му људи изгледају као какве фигуре на дроту, створене само за то, да га муче и киње, да му буду на досади и онда, када му треба саучешћа, помоћи и утеше.

— Шта се овај разјацио као бесомучан? — прогунђа љутито, гледајући једног пекара што пролазећи поред њега викну својим јаким гласом: „кифле“ и свирну у рог. — Ах, свете, свете, како сам те мало познавао — мишљаше у себи — сада те тек видим у правој боји... Зар нико од оволиких људи не може разумети овако тежак положај, па да ме бар теши ако ништа друго, а и то би ми било доста?... Гле, колико се дигла врева, чисто да ми уши заглушу па ипак... ала су људи без срца и осећања.... Ено како се они смеју безбрижно и весело!. Како бих ја разумео тугу свакога човека и притекао му у помоћ

Из таквих мисли трже га неки човек у издртом, масном оделу са тужним лицем и чисто молећим погледом. У рукама је држао две саксије са цвећем, што га је изнео да прода, да би могао купити јела својој деци

Узмите господине цвеће, ако је по вољи? рече му тај човек скромним и понизним гласом... Овај га погледа, па љутито од-

махну главом. Тиме је хтео рећи, да му не треба цвеће — Али врло јефтино ћу дати, господине, узмите, јер ми је врло потребан новац! — продужи онај са саксијама нижим и тужнијим гласом.

— Не треба ми! разумеш ли? Шта ми сад вазда причаш? одврати љутито младић и окренувши се на другу страну, пође улицом оборене главе занет својим јадом.

— Узмите, молим вас, јер ми је велика нужда; севаћ ћете учинити — опет ће продаваоц пристајући за њим.

— Та иди без трага, шта си ме се наврзо с тим цвећем?... Каџ ти кажем: не треба ми, не треба!... Шта ми ту вазда досађујеш — одговори му младић опором и оде даље.

Онај са саксијама застале, уздахнувши помисли у себи: „баш су данас људи без срца и осећања,“ а сузе му се заблесташе у очима.

1893. год. Београд.

Радоје М. Д.

Петров манастир и Петрове вериге у Требињском Горњем пољу.

Овај је Петров манастир од најстаријих у Требињској (Травунији). Рупевине се његове још и сада виде у Требињском Горњем Пољу између Бијова и Црнча. По остацима зидова види се, да су у њему биле двије цркве. Зидине показују да је манастир простран био. Ту је српско гробље, гдје се и сада сахрањују православни из Бијова, Црнча и Лапје.

Кад је Петров манастир запустио и срушен, не зна се ни по народном предању ни из домаћих листина и записа. Народ из оне околине прича, да су га давно срушили „некакви јеретици“, и да се чује звук звона сваке године ноћу уочи Петрова-дне.

Може бити да би се нашло у цркви под земљом гробница травунских владалаца.

* * *

Накрај поља између Петрова манастира, Црнча и Лапје диже се ви-

соко Илино-брдо и наврх њега Илина црква запуштјела, по свој прилици, кад и манастир. Народ из тијех села живо прича како су у старо доба биле препете вериге с Илине цркве на Петров манастир, и звале се: Петрове вериге. Под њима су се заклињали парничари у недостатку доказа, и тако су парнице прекидане.

* * *

Била два кума у Лапјој, па један заиште од другога 100 цекина у зајам, и тај му их да. Рок за одужење дође и прође, а кум не враћа зајам; најпослије кум дужитељ затражи од кума дужника да му врати 100 цекина; он одговори да му их је вратио. Изненађен тијем позове га да се закуне за то под Петровим веригама.

Кум дужник злонамјерно изврти средину штапа и метне у њ 100 цекина тако да се није могло ништа опазити. Пошто оба кума дођу и стану под Петрове вериге, кум дуж-

ник пружи штап куму да му га придржи док се закуне; овај неслутећи о пријевари, узме штап, и дужник се закуне да му је дао у руке 100 цекина. —

Тога часа кум кривоклетвеник ослијепи и Петрових верига не-

У Биограду 1896. год.

стане, које се већ никад нијесу виђеле.

* * *

Поука: не чини никоме неправде, штете ни зла. Ко зло и тајно учини, не остаје некажњен; Бог га накази.

Архимандрит Н. Дућћ

Поп - Ђука из Сенте.

(1770 — 1833.)

од Јована Ђорђевића.

Намера ми је, овим врстама освежити спомен од овога одличног свештеника, за кога се везују најраније успомене мога детињства, а који је нашем свету много мање познат, него што заслужује.

Могло ми је бити пет до шест година, кад ме је покојни отац једном на јутрење повео и кад сам на царским дверима спазио неког старог свештеника, који је отуда нешто народу говорио. „То је поп-Ђука, сине“, рече ми отац с изразом великог поштовања. „Запамти га добро!“ Ја га и јесам запамтио; још и сад ми је пред очима његова седа брада, која је непрестано треперила, док је год говорио; али шта је говорио, то нисам разумео.

После неког времена сећам се, да сам с дућанских наших врата гледао, како силна светина са запаљеним воштаницама обилази око наше цркве. Сећам се, да је вече било и да су звона звонила. „Сад спуштају у гроб поп-Ђуку“ рече ми са сузама моја мати.

То је све, што сам из свог детињства о поп-Ђуки запамтио. Знам да је укопан с десне стране цркве, покрај свога, раније умрлог, сина јединца.

Али је много више, што сам доцније о њему читао и слушао, а што јако излази из уског оквира обичног свештеника једне скромне варошице.

Доцније сам наишао у „Српском Летопису“, међу писмима знатних Србаља, на-

писмо Доситеја Обрадовића, које је 1808. из Београда пароху сенћанском Георгију Поповићу писао и које се овим срдчним речма почиње. „Свјашчениче Божији, Музе Појезије љубимоје чадо, драги господине, мој Георгије Поповићу, здравствуј ми!“

А „Српски Летопис“ за годину 1833. овим је речма оплакао вреднога покојника:

Учасне друзи грудице бацају
Тужне од суза речице кидају,
„Лака му земља, вечна памет!
„Сента га добити скоро неће!“

„Правоучителне басне“ од Исидора Стојановића донеле су исте 1833. ово туговање за поп-Ђуком:

Уцвељене ко да нас утеши?
Доброг Оца, Учитеља благог,
Георгија духовног Пастира,
У сузама погружена браћа
Мртва у гроб ладни спроведоше!

— — — — —
С ким ће мо се од сад поносити,
Жарит огањ свете народности?
Сенћанине! Ко ти образ светлат?
Кад ожедниш, ко ће те појити
Спасителним живота нектаром?

— — — — —
Уцвељене ко да нас утеши?

Ко ме се и о коме се могло овако писати, тај није био обичан човек.

Оставио је после себе знатну библиотеку, која је распродана. Ја сам као дете код једнога од купаца поп-Ђукиних

књига видео неких 40—50 руских књига у познатом старинском солидном повезу. Толико руских књига код сиромашњег српског свештеника било би садреткост, а да шта је било пре 80—90 година?

Доцније сам међу хартијама мог покојног оца нашао наштампану латинску оду, посвећену од истог Ђорђа Поповића цареву брату, аустријском надвојводи Јосифу, угарском палатину, који је и сам био особити зналац латинског језика и добре латине јако ценио и одликовао. Године 1840. походио је исти надвојвода Јосиф своје имање Мали Симицлущ у Банату, једва пола сахата од Сенте. Надвојводу је дочекало мноштво света на обали реке Тисе, где се поређало племство и свештенство обе суседне жупаније, бачке и торонталске. Тадашњи митрополит Станковић представљао је надвојводи православно свештенство. Кад су обојица дошли до сенћанског пароха Симе Николића (од кога сам ово слушао), представи га митрополит палатину с речма „*Parochus Sentensis*“ — и застане мало, а палатин ће брзо упитати „*Rorovic*“?

На то се поп-Сима покљони и примети латински: „Николић, Ваше Височанство! Поповић је пре седам година умро!“ Палатин мало поћути и додје: „Штета, Био је добар латин!“

Био је на гласу проповедник. Говоре своје никад није нарочито спремао и с хартије читао; свагда их је удешавало према прилици, према предмету и према ступњу интелигенције својих слушалага. Зато су му говори и дајеззали непосредно, тако рећи елементарном сјајом на слушаоце.

Једном је походио своје родно место Риђицу, малено сеоце у Бачкој, као већ разглашени црквени говорник. Раиу то доба умре у Риђици стара дејкина његова, коју је он као рођену мајку волео и својом „Наном“ звао. Поп-Бука прочита

опело својој другој мајци и после опела стане на амвон. Црква је пуна била света, рођака и пријатеља Ђукиних, све самих сељака и сељанака. Шта мислите, како је почео свој говор? Да ли је говорио о грозној неумитној смрти, о општој судбини рода људског? Да ли се служио цитатима из старог и новог завета или из оних дивних потребних стихира? Ништа од свега тога. Упро је своје сузне очи у мртваца, и потресеним гласом викнуо је: „Нано драга Нано! Ја сам ту, твој Ђука те зове, што му се не одзиваш?“ Неописано је било дејство ових простих а топлих речи на просте и примитивно безазлене слушаоце.

Више пута су га општине на путу дочекивале с молбом, да им придику држи. Он се таквим молбама радо одзивао. Причао је мом покојном оцу, како је таквом једном приликом у Теминвару прошао. Стигао је — вели — у недељу пред почетак службе. Тудори га спазе и одмах га замоле, да општини учини почаст и да држи слово у цркви. Једва му дадоше времена, да се од путне прашине очисти. Поп-Ђука тако рећи с кола погне се на предикаоницу — неприправан. Еванђеље није чуо, никаква згодна тема не долази му на памет. Шта да ради? Поглед му је лутао по цркви, не би л' му ма од куд каква спасовсна мисао дошла. Али све бадава; пауза једнако траје. Најзад му се заустави поглед на малим олтарским вратима где беше слика Адама и Еве са змијом! Тема као наручена! Поп-Ђука је том приликом изговорио своју најдивнију проповед „о греху“.

Штета што од толиких својих проповеди бар главније накнадно није по сћању на хартију ставио за искуку доцнијим парашатајима, како се кад овај чувствни беседник даним приликама користити умко. Стога је од свега његовог огромног знања и начитаности врло мало иза њега остало. Епископ је само „Пут у рај“, књигу моралне садржине с поукама из старих класичних и црквених писаца.

Био је човек слободнога духа, роб својих начела и свога уверења. Стога је често имао неприлике с људма од положаја којима није умео бити доста мек и попустљив. Владичина свемоћна сестра, која је у двору свога брата жарила и палила, парохије и црквене појасеве раздавала, нашла се од њега јако увређена, што га је морала у руку пољубити кад је дошао у двор, да пита владика, којим је васељенским сабором пушење забрањено, због чега је владици тужен био. Један поп-Ђука није ни могао добро бити записан код онога дијецезана, који је једног Атанасија Влаховића, човека учена и доктора филозофије, својом неправдом натерао, да у Калочкој архијерејези прибежишта тражи.

Занимљива је била и дуго се спомињала у Сенти његова распра с ондашњим мађарским парохом и преозитом Колонићем. Говорило се, да је ова распра потекла отуда, што је поп-Ђука једну Мађарку у српској цркви за Србина венчао. Било што му драго, Колонић и поп-Ђука, нису више година једно с другим говорили. Некако у двадесетим годинама обилазио је католички архијерејезу Клобушички своју архијерејезу, и том ће приликом походити и Сенту.

Поп-Ђуки није ништа јављено за архијерејезу долазак и то га је јако копкало. Али он објави у цркви, да долази архијерејезу у Сенту и да би требало да га и наша општина дочека, ако би он хтео и у нашу цркву доћи. Искупи се скоро цела српска општина у порти. Чим стигне архијерејезу у варош, прво уђе у католичку цркву, а за њим и сва госпоштина, која је с њим дошла или га је код цркве дочекала.

Поп-Ђука одмах нареди, да се од скупљена народа начини шпалтер од српске цркве до мађарске (обе су цркве биле близу, једва стотинак метара једна од друге). Напред се наместе деца с чирацима и ршцама, а за њима поп-Ђука у

одежди с кадионицом у руци. После неколико тренутака појави се на црквеним вратима архијерејезу и за њим остала госпоштина. Поп-Ђука му се поклати, оклати га и пође к српској цркви, а за њима се упути у цркву и архијерејезу са целом свитом. Упав у цркву, поп-Ђука увде архијерејезу у архијерејски сто, попне се на амбон и поздравити архијерејезу дивним латинским говором, захваљујући му на почасти, коју је нашем храму указао. Пошто је архијерејезу по цркви провео испрати га до портанских врата, свуче у цркви одежду и врати се кући, где одмах седне за сто са својом попадијом.

Архијерејезу дошав у плебанију није се могао довољно нахвалити дочеком у српској цркви и лепим поп-Ђукиним поздравом. „Нисам знао“ — рекне домаћину, да имате рацког попа, који тако дивно говори латински. Баш ми је мило што ћу за ручком имати прилике, да га још боље познам.“

Нуто белаја за једнога Колонића. Архијерејезу жели говорити с поп-Ђуком, а он га није ни звао. Одмах пошље једнога од својих капелана, да замоли поп-Ђуку, да дође на ручак. Овај га затече још за столом.

„Поздравити господина брата, да сам ја већ ручао и да не могу доћи.“

Капелан моли и моли, али све за бадава. Као опарен врати се натраг и исприча Колонићу одговор поп-Ђукин.

Колонић као без душе одлети до поп-Ђуке. Једва је у журби доспео да нареди, да се одмах преже и да кола за њим одјуре поп-Ђукиној кући.

Молим вас, драги брате и пријатељу, извините ме, заборавио сам вас звати, био сам у великом послу и забуни. Како сам само и могао бити тако забораван! Немојте ми то одрећи, тако вам Бога, да не останем у срамоти и да се не замерим његовој Екселенцији, која вас жели видети, иначе сам прошао!“

„Е, кад се ствар тиче његове Екселенције, онда је што друго. Ево ме, одмах ћу, само да се мало очистим!“

„Молим вас немојте, можете се и код мене очистити. Ево ту су и моја кола, чекају вас. Изволите само!“

И тако се поп-Ђука одвезе лепо с плебаном на његовим колима до арцибис-

купа, који га врло љубазно дочека и одмах поред себе посади.

Сенћани су ликовали, кад су чули, како се поп-Ђука Колонићу осветио, и дуго се у Сенти причало о том поп-Ђукином тријумфу.

НА ПРЕСКОЦИМА.

Приповијетка А.Б-ова

Превео **А. М. М.**

(Наставак.)

II.

Крадљивци дивљачи као да су с ђаволима били у друштву. Они су таманили срне у Рукавинином шумском округу на неки скоро тајанствен начин, па ипак није никад могао бар једног да увати. Нико ме није говорио када обилази по шуми, нит када код куће ради; највише ако је о томе јавио Половини. Половина се ипак одлучио да Рукавини буде на помоћи у хватању крадљиваца дивљачи, због тога морао се млађи шумар са старијим договорити када да се састају. Но чим је Рукавина сио код куће за свој писаћи сто, да сврши какав журан посао, у шуми се чуо пуцањ; па кад је за тим с пушком у руги Рукавина одлегио у шуму онамо, од куда је пуцањ чуо, нашао је скоро увијек близу ту услужнога Половину али од крадљиваца дивљачи није било више ни трага ни гласа! Гдје су срне из пушке убијене, сасвим се лијепом могло изнаћи; обично се крадљивци дивљачи још толико задржавали, да животињама дроб изваде. Половина је обично још толико могао рећи, како је крадљивце дивљачи видјео из далека. И увијек су вуцибатине биле нагарављене у лицу и Половина је на пошљетку тврдио, е то морају бити какви ђуди, који никако и нису из овог краја, јер би их иначе морао познати. Половина ни-

шта није могао прогив њих предузимати јер никад нису били у његовом шумском округу, јер су брзо утекли у властелински округ.

Крај тих скоро свакидашњих догађаја био је тај, да је Рукавина од јада скоро бијесан био, а Половина му се смијао.

С највећом предострожношћу отиде прве, по том сасвим мрачне ноћи, Рукавина у шуму. Баш на међи шумског округа Половиног и баш поред стазе, којом срне пролазе кад иду на воду, било је четири велика храста; од ових највећи и најстарији имао је снажну и густу круну. Тај је хрст Рукавина ноћу нашао и нањ се с тешком муком попео; затим је на гранама везао овђе онђе дебела ужета и у круни самој намјестио читаву мрежу од ужета. Пошљедње је повезивао у зору. Но прије него што се сунце родило, Рукавина је био доли на земљи. Сигуран је био, да нико није могао виђети, шта је он по ноћи радио.

Сутра дан пукне у његовом шумском округу опет једна пушка. Рукавина је опет дошао доцкан. Половина пак већ је био на мјесту, где је пушка пукла.

„Ја сам већ свега сит, рећи ће Рукавина сасвим порушен, ја идем одавде. Ја сам искао допуст на три дана, који сутра по-

чиње, да тражим службу на ком другом мјесту. Ја нећу овђе од јада да скапам“.

„Немате право“, одговори Половина. Мени је врло жао, шта ћу вас изгубити. Ја сам вас волио и неко вријеме ми се чинило, као да вам се моја Марија допада. Но сад се сјетих, како се моја кћи, од неко доба сасвим промијенила, скоро да држим да се између вас двеје нешто догодило, јер Марија сваки пут дође у ватру, кад год чује ваше име; и кад сте пошљедњих дана код нас бивали, она се никад није хтјела с вама састати. Што имате између себе, треба сами да изравнате. Ја вам моје кћери нећу силом наметати, али бих волио да будете мој зет. Па зашто управо хоћете да седете? То никако није ни најмање од вас памегно. Оканите се, да хватате крадљивце дивљачи. За неколико мјесеци они ће ваше срце сасвим потаманити, па онда неће имати више шта красти. Кад то буде, онда ћете имати мира и чуваћете само дрво, као што и ја радим. Е то је тако и не може бити никако друкчије. Станите ви само овђе. Мјесто је добро, па кад нестане дивљачи, ви ћете имати мање посла“.

Рукавина је вртио главом.

„Ја никако нећу да овдје останем, ја идем“.

„На допуст, наравно! Дакле сретан пут, и за три дана ћете зацијело на јед заборавити, па ћете се опет задовољан вратити натраг! Кад ћете да одпугујете“.

„Сјутра у зору“.

„Добро, само Рукавино, добро о свему промислите. Ја ћу се зацијело радовати, ако ви овдје останете, и то не само баш ради моје кћери; ја вас и сасвим тога још волим“.

Поновно се рукује с Рукавином; овај оде с пунсм главом мисли — као што се на њему видјело.

Послије поноћи крене се Рукавина из своје шумарске куће, овај мах с тешким теретом. Но он се не упути жељезничкој станици, него у шуму да нађе свој хрест. Цовне се нањ заједно с једном великом

чутуром воде и једним сандучићем, у коме је било разног јестива. По том је пробао, да се увјери, каква је мрежа и увиђео је, да и ако није бог зна како удобно бити на њој, ипак је била сигурна. Могао је сједити и лежати и од густог лишћа хрестовог био је сасвим заклоњен, да га нико није могао опазити.

Ако је морало бити, он је хтио три дана допуста ту гдје на хресту да проведе. Он је себи увртио у главу, да мора крадљивце дивљачи ухватиати; па и ако се није могао надати, да ће се крађа дивљачи догодити баш испод хреста, на коме је он био, ипак је одатле могао да види велики дно шуме а на чистини, која је била баш поред високог хреста, често је он нашао трагове, ће су ту крадљивци вадили потученим срнама дроб, јер је туда баш водила стаза, којом су животиње редовно ишле на воду.

Већ је почела зора свитати, затим се разгаљивати по врховима од дрвећа напоследку доле и по самој шуми. Озго је Рукавина могао гледати шта се око њега збива тако, да већ не може бити лепше.

Тек што се сунце родило, опази Рукавина шумара Половину баш поред међе, како опрезно патролише. Сигурно је вребао крадљивце дрва, а ваљда је погледао и у шумски округ Рукавинин, не би ли тамо опазио којег крадљивца дивљачи. Рукавина се чувао, да не повиче своје другу у служби. Помисли каква би то била шала, кад би гласно повикао име „Половина“, и како би се овај задивио, кад не би никога видјео око себе. Али тако што није смио покушати, Таквом шалом никако није хтио да поквари свој добро смишљени план. Могао би случајно ту близу бити трећи, који би тако дознао, да је Рукавина био скривен. Но тада би све било узалуд.

Половина удари путем што води у шумски округ Рукавинин и омота стазом, што води шумарској кући. Кад је то Рукавина опазио, мало се изненадио. Шта ће Половина код њега? Та сам му је казао,

да иде на пут рано у јутру; Половина је дакле знао, да га зацијело неће наћи код куће!

Или се можда Половина хтио узјерити, да ли је збиља Рукавина отпутовао?

Послије по сата врати се Половина натраг. Пређе међу и оде у свој шумски округ; ту је неко вријеме чекао, сједећи на једном обореном деблу. По том дођу двојица — један је носио врећу — сигурно Половинини људи, што сијеку дрва у шуми, јер су га поздравили; по том су се сва тројица нешто договарала. Затим устане Половина, пређе у шумски округ Рукавинин, ту се сакрије иза једног цбуна и пушку узме у руке. Рукавина је знао, да је туда стаза, којом срне иду на воду. Она двојица с којима је Половина разговарао, остану с оне стране у Половинином шумском округу; ту су сасвим мирно сједили на деблу, на ком је прије и Половина сједио, и као да су нешто чекали.

У обично вријеме изађу срне из шуме на чистину. Но чим се појавише, кугла из пушке Половинине обори најљепшег срндаћа. Остале срне утекоше; Половина притрчи убијеном срндаћу а руком махне оној двојици. Ови брзо дођу, зграбе животињу и пренесу преко међе у Половинин шумски округ. Стари је шумар међутим стражарио и гледао око себе као да је хтјео ону двојицу, што срндаћа одвукоше, сачувати, да их нико не опази.

Тек кад су ова двојица прилично подалеко одмакла, објеси Половина пушку о раме и пређе у свој шумски округ.

Рукавина је у истину држао, да је памет изгубио или да сања. Та то никако није могло бити, што је он доље у шуми видјео. Његов друг у служби Половина, да туче његове срне! Половина, шумар и ловац, да је у договору са крадљивцима дивљачи!

Наравно, ако је то тако, онда Рукавина никад неће моћи ухватити оне, који његову дивљач крадом туку. Како би он икад могао и помислити, да је његов друг

у служби Половина варалица; како би он могао похватати крадљивце дивљачи, кад ови раде под заштитом шумара Половине? Јер чим ови уђу у Половинин шумски округ, тако су сигурни; па и кад би се Рукавина одма пошље пуцња створио на самом мјесту, шта би му користило, кад су ови иза леђа Половинини! И по свој прилици, да је Половина више пуга и задржао Рукавину, кад је овај летно, да што прије дође до мјеста откуда се пуцањ чуо, и том му приликом приповиједао којекакве измишљене приповијетке о крадљивцима дивљачи, који су имали нагављена лица...

Пошље подне буде тако исто. Пред вече, кад су се срне указивале на чистини, да иду на воду, Половина убије опет једну срну, а оне двије вуцибатине одвукли су је баш испод храста, на којем је гори у грању био Рукавина, и још су се неко вријеме договарали.

„Дакле сутра опет!“ рећи ће Половина. „Он је отпутовао на три дана, и ту прилику морамо што боље употријебити“.

Срце је пуцало Рукавини од јада, кад је видјео, како га вара његов друг у служби, који би требао да је у свему вјеран, поштен и савјестан.

Њи тројица оду сваки на своју страну. Половина пређе у властелинску шуму, сигурно, да и тамо лови крађом дивљач, а можда и само, да оде у крчму, у коју је свако вече свртао.

Рукавина одлучи да тога жалостног шумара пријави. Али зар он није био отац Маријин?

На један мах пукне Рукавини пред очима: дјевојка је сигурно знала, шта њезин отац ради. Наравно, за таког човјека, према којем се њезин отац тако варалички понаша, она да не може поћи. Ту ли је дакле тајна...

И ма да је Рукавина био јако уморан, ипак ни друге ноћи није могао спавати. Незгодно лежање на мрежи од ужета, зацело да га није позивало да спава; али и мисли,

које су Рукавину обузеле, шта сад да ради, још су више расћерале сан, него ли и само незгодно лежање.

Премишљајући и овако и онако, дође до увјерења, да свакојако мора чинити своју дужност. Хтио је Половину, који је држао,

да је сигуран, да на самом дјелу ухвати. Да богме, да тек послѣје тога не може ни мислити, да Марију узме; но ма шта било, он је хтио да своју савјест умири. Савјест, да је учинио своју дужност, имала га је тјешити ма шта изгубио.

(Свршиће се).

Из „Дјетињства Александра Сергијевића Пушкина“

од В. П. Авенаријуса. С руског превела В. Иванишевићева.

Откриће лицеја морало је бити тек 19. Октобра, а ученици су се по наредби искупили на неколико дана прије. Два Пушкина дођоше у својој кочији, и од дуга путовања бијаху гладни као вукови. Директор Малиновски лијепо дочека своје старе знанце и нареди доручак. Стриц сједе и, шчепавши Малиновскога за пуце од капута, поче одушевљено говорити о петроградским новостима.

Синовац тужан и замишљен прислони се уз прозор.

До сада је владало лијепо вријеме, али овог дана, као да се спремаше бура. Александар с тугом гледаше, како кида вјетар и пошљедне жуте листиће с' дрвећа, па мијешајући их са снијегом покрива земљу. Зар се тако исто не кидају сада пошљедњи листићи са брезбрижног, слободног дјетињства Александрова, које ће за цијелијех шест година бити покривено мртвијем снијегом школске дисциплине? И крилата машта пренесе га далеко — далеко, у њихово село Захарјино. Престави му се сестрица Олга, како њих двоје трче заједно по башти, а око њих тако свјеже и пријатно. Послије Олгу зову, а он кријући узима књигу, па бјежи у дно баште, и изваливши се на меку траву чита. Па само како

је пријатно лежати, а сунце га полако грије... Занимљива књига пада му из руке... Скрстивши руке испод главе, он лежи на леђима и гледа оно дивно плаво небо, по коме величанствено шетају мљечноблиједи облаци. Прси му се шире, и сам би радо одлетио у оно дубоко плаветнило, ухватио се за облаке и запливао с њиме заједно далеко, макар и на сами крај свијета....

— Шта сте се то замислили драги мој? зачу се над самим Пушкиновим ухом подругљив глас и нечија рука паде му на раме.

Миле појаве из прошлости разлетише се пред Пушкином као дим. И опет му се указаше пред очима сухе гране, снијег, мразно небо, а срце му обузе она иста туга. Брзим покретом он скиде незвану руку с рамена и зловољно се окрену.

Пред њим стајаше сухоњава господин, с ироничнијем осмјехом на танким губицама, и са зажмиреним очима; али те очи тако гледаху човјека као да ће му у душу продријети.

— С кијем имам част? ... хладно промрља Пушкин.

Непознати се глухо насмија, али ипак пријатно рече:

— Имате част говорити с ва-
шим будућим разредним старјешином
Мартином Степановићем Пилецким.
Али то сам ја по служби, а у ствари
ћу бити ваш најбољи пријатељ, који
ће вам потпуно замијенити и оца и
мајку, и стрица...

— Никада! изрече се Пушкин.

— Та — та — та! Како сте
ви, мили мој, дрски. Мени су веће
причали, да сте као подизљао коњ.
Али овдје ћете осјетити узде. Ујед-
но ћете се научити свакоме добру,
јер ступате у једну фамилију, која
је од ваше много васпи....

Пушкин му не даде довршити.

— Молим вас, господине ра-
зреднице, да моју породицу оста-
вите на миру! Ја то не могу дозв...,
не могу слушати.

— Пилецки прећута, стисну
усне и упути се Василију Лавовићу,
који још у велике разговараше с
Малиновским.

— Охо, ваш је синовац, госп.
Пушкине, још гори, него што сте
ми говорили! рече Пилецки.

— Е знате, господине — рече
стриц — растанак с родитељима и
познатима, са свим нови живот, који
сада за њ наступа, све то...

— Па и глад, наравно! рече
Малиновски. У то донесоше до-
ручак.

Александр, ходи и ти да је-
деш с нама!

— Захваљујем... али... не могу.

Стрица није требало нудити,
јер је имао изванредан апетит.

Видите — рече он — синовац
ми и апетит изгубио. Тако је кад
се ваља са својима за читавијех 6
година растати. А ваља признати
да је врло укусна ова кобасица.
Охо! Само пробај Александре, све
се топи у устима.

— Бога ми, стриче, не могу.

— За то ће последије са друго-
вима слађе ручати, рече Малинов-
ски — Одведите га Мартине Сте-
пановићу друговима, нек се мали
развесели.

— Добро — рече Пилецки и узе
Александра за руку. — А зар се
нећемо поздравити? рече стриц.

Синовац се трже.

— Како, зар већ одлазите?

— Е треба, не допушта посао.

— А при открићу лицеја не-
ћете присуствовати?

— Не пуштају, драги мој, јер
ће велика свита пратити Њихова
Величанства, па за нас просте смр-
тне неће бити мјеста.

— Ах стриче?

— Кога ћу поздравити?

— Родитеље, Олгу...

— А хоћемо ли се ми загр-
лити?

Александар, не могавши се више
уздржати, обгрли стрица и поче
плакати.

— Збогом... не заборављајте
ме, ништите... Захваљујем вам стриче,
за све, за све...

— Немаш зашто, рече плачно
стриц и пољуби синовца.

Александар излети из собе оти-
рући сузе. Пилецки хиташе за
њим вичући:

— Гдје ћете Пушкине? Чекајте,
ви пута не знате! Сустигао га је
тек на другој страни куће, јер Пуш-
кин није знао у која ће врата уљећи.
Из једних отворених врата дувао
је јако вјетар и вихарио његове бујне,
заковрчене косе.

— На ову страну, за мном!
викне му Пилецки и улезе у једна
врата.

Пушкин пође за њим и изтрча
уз степенице прије Пилецког. Ту

се сусрете с већ обученијем у униформу лицејистом.

— „Пушкин!“ „Пушчин!“ викнуше у једанпут обадвојица.

Да није било ту разредника, они би пали један другом у наручја, али у присуству незвана свједока, они се ограничише само руковањем. А и Пилецком бјеше прилично додијао несташни ученик, па је желио да га скине с врата што прије.

— Молим вас Пушчине — рече он — одведите друга у његову собу,

И Пилецки оде у трећи кат куће. Другови остадоше сами.

— Ево од овог дана бићемо шест година заједно — рече Пушчин и пријатељски стиште другу руку. Да ти ниси, Пушкине, што плакао?

— О, нисам, то је само од неспавања.

— Што се стидиш? Без сумње си се сад поздрављао са стрицем?

— Јесам.

— Ето видиш. Па и ја кад сам се растајао са домаћима, плакао сам као малено дијете.

— Значи, да смо обадвојица! насмија се Пушкин. — Али на овим степеницама прилично хлади.

— Истина! хајдемо брзо. Сад ћу ти показати нови стан. Хајде, ко ће брже?

И узевши се за руке, они брзо излетише уз степенице, на четврти кат.

У првом кату становаху наставници, у другом бјеше: трпезарија, салон, канцеларија и болница; у трећем: разреди, физички кабинет, и лицејска библиотека, која је још те године бројала око 800 књига; а у четвртном кату, гдје сад бјеху два друга, биле су спаваће собе ученика. Кроз две четврти кат про-

лазише уз узак ходник, у који је улазила свјетлост кроз испрепечане прозорчиће, који бјеху учињени на вратима сваке собе. Разумије се да је тај ходник мрачан и кад је лијепе вријеме, а кад је облачно, ондје прави гроб. Пушкин и Пушчин коракнуше по ходнику неколико пута, и опазише да им неко висок иде на сусрет.

— Ово је славни наш послужитељ Леонтије Комерски — шапну му Пушчин — врло је услужан, али и врло препреден!

У то им се он приближи, и Пушкин тек сад разгледа крупна старца с цијелијем редом ордена на прсима.

— Ево сам ти, Леонтије, довео још једног: Бр. 14 рече му Пушчин.

— Леонтије стаде по војнички и рече:

— Добро нам дошли, ваше благородије! А соба давно за вама чезне и плаче.

— Сви се упутише напријед између два реда врата, док Леонтије не стаде пред једна, више којих на таблици Пушкин прочита ово:

„Бр. 14. Александар Пушкин“.

— А види ко је до тебе! рече Пушчин.

Над сусједнијем вратима бјеше написано:

— „Бр. 13. Иван Пушчин“.

Пушкин радостно ускликну.

— Сама нас је судбина саставила!

Међутим откључа Игњатије Пушкинову собу:

— Изволите господице у нови стан!

Собина бјеше омалена, али за сада zgodна. У њој бјеше: испод прозора сто и на њему мастионица

и свијећа; над столом огледало. С једне стране до зида постеља и умиваоник, с друге орман и столица. На клинцима, до врата, бјеше лијепо објешен утирач и нова униформа. Очи Александрове прије свега стадоше на мастионици.

— А! и мастило наливено! рече он.

— Одма на мастило, пјесничка душо! рече Пушчин.

Ако хоћеш можеш одма писати пјесме.

— Не за Бога — уплаши се Леонтије — нек се његово благородије најприје одмори и преобуче. Он даде Пушкину униформу и сасвим чисто рубље.

— Видите, господине — говораше Леонтије — старији се брину за ваше душевно здравље, а ја за тјелесно. А види мене луде сасвим сам нешто заборавио. Опростите, ваше благородије! више старост савладала, али сад ћемо поправити погрешку.

И он брзо изађе.

— А гдје ће сад? чудило се Пушкин.

— Зар се не сјећаш? Та он има кључе од све хране, па ето заборавио тебе кријући частити. Наравно ваља да му што год дадеш: „Сува ожсица дере уста“, — то је његова омиљена пословица.

Пушкин се ухвати руком за шпаг, али се нечега сјети и растужи се,

— Ух, ала је ово досадно. .

— А шта?

— Ништа, тако. . .

— Разумијем, немаш новаца. Чини ми се, да си на оном излету и поцљедни новчић потрошио.

— Јест.

— А зар ти стриц није дао.

— Без сумње је заборавио.

— Е па ништа, ја имам и сувише...

И Пушчин брзо извади своју новчаницу, а из ње нов и чист рубаљ.

— Ево ти рубаљ, то ће бити доста Леонтији.

Пушкин одма виђе, да му је у друга новчаница врло мршава, па га упита, не узимајућ новца.

— Чини ми се да ти је то једини рубаљ?

Пушчин се збуни:

— О, не... промрља он.

— А зашто је онда овако нов? Сигурно ти га је ко год при растанку даровао?

— Молим те узми, учини ми љубав.... Ево ја имам ситнежа до миле воље. . .

И он силом тисну рубаљ Пушкину у руку. У то вријеме уљезе и Леонтије Комерски носећи пун послужаоник. Он се поклонил друговима и поче им објашњивати.

Ово је видите лијеп и мекан јутрошњи хљеб, па још по врху замазан младим маслом, таман за вашег господског стомака. А ево вам чашица чоколаде, све се топи у устима. И ево вам овијех пет јабучица, лијепе су и зреле, а румене као образ дјевојачки. — Хвала брате — рече Пушкин и тисну му у руку Пушчинов рубаљ: — узми.

— И вама хвала. Управо није ни требало ово, али да вам га вратим увриједићете се.

Пушкин поче јести хљеб трпајући пуна уста.

— Јел' те да је укусан хљеб?

— Још како!

— И добро запамтите, ваше благородије, да је од данас послужитељ Леонтије Комерски ваш одани роб. Куцните само, и ја сам пред вама као из земље.

— Ти имаш и без мене много посла?

— То је истина: надгледати млађе слуге — то је један; лампе приправљати, пећи ложити, мастила налити — два; надгледати ваше хаљине, теке, писаљке и т. д. — три; надгледати топломјере да буде у спаваћим собама од 12—13 гради у трпезарији, а у разредима од 13—14. Ето побркао сам се у рачуну! Чини ми се да иде четири?

— Јест, четири — рече Пушкин и шалећи се поможе старцу рачунати: — кријући нам давати јела — пет.

— То није ништа. Ја вас чувам и дању и ноћу као анђеол хранитељ.

— А зашто ноћу? — упита Пушкин — та и ви спавате као и ми?

— Није то тако. Ми ноћу по реду ходамо гори доли по ходнику и провиривамо у прозориће десно и лијево.

— А!... Стога су и учињени прозорчићи на вратима?

— Јест! И ако ми што год не угледамо, како нас псују и руже!

— Па шта имате стражарити по ноћи?

— Много шта: да не сједите у туђој соби, да се не разговарате, да не читате по ноћи...

— Шта зар се и читати не смије?

— Никако, ваља спавати.

— А ако је мени читање потребито, као и ваздух, ако без њега живити не могу?

— Тим горе. Али може се и томе помоћи: ви читајте колико хоћете, ужежите свијећу и т. д., а ја ћу вам дати знак с ходника, да вас не би разредник ухватио!

— Лукав и прзиреден као лисица! рече Пушкин.

— Лијепо је бити и лисица. Али ја сам уз то, и солдат, служио сам из младих година вјерно као одан слуга цара и државе!

— Зар се тако служи цару и држави? зачу се иза врата нечији туђ глас.

Да је међу ову тројицу пукнуо гром, не би се толико препали, као од овог добро познатог гласа! Сви се, као по неком нагону, окренуше прозорчићу, из којег су на њих сијевала два жива ока.

— Мартин Степановић... прошапута јадни Леонтије.

— Јест Мартин Степановић, — потврди Пилецки и улезе унутра, — зар тако служиш држави оштрећи језик узалуд? А шта је ово?

— Он показа на јело, које бјеше Леонтије кријући донио.

— Е глад је глад, ваше благородије — досјети се послужитељ.

— И ти ниси могао ништа здравије донијети, него ове јабучице. До душе, ви господо можете куповати јело за своје новце, али умјерено. Ви овдје не можете бити гладни.

— Али ја данас ништа нисам окусио! рече Пушкин.

— А што нисте мили мој? Наш добри директор звао вас је да до ручкујете па нисте хтјели. Сад поједите хљеб, а остало нека стоји за послужење подне. Само ми се чини, мили мој, да вам је пуно четири јабукe, може вам нашкодити. Боље је да ја полу однесем мојој дјечи? Допуштате ли?

— Ако хоћете узмите све! рече хладно Пушкин.

— Жао вам је па не треба.

Пушкин поцрвене као рак.

— Не, узмите, молим вас, узмите све.

— Не, хвала, доста ми је двије. А сад да вас прегледам: хм, хаљине вам стоје добро само је коса подуга, и чини ми се машицама завијена.

— Јест завијена, али од природе — насмија се Александар.

— Против природнијех погрешака, мили мој, имамо ми лијепо оруђе — ножице. Леонтије, кад дође бријач, одведи му и овог јунака.

— На служби, ваше благородије.

— А сад господо сиђите доли у салу, да видите распоред ваших будућих лекција.

Лицејисти изиђоше и брзо се упутише ходником.

— Па он није таки људождер, као што ми се најприје учинило. Али зашто су само вазда на језику они шећерни надимци: „мили мој“, „драги мој“.

— Шта ћеш. Шећер Медовић, па ето — рече Пушчин. Али ваља признати да је он према нама врло пажљив.

— На језику му је мед, а под језиком лед.

— А ништа се од њега не може сакрити. Свуђе ваља да је он, а ухвати ли те кад год, онда не чекај помиловање.

— О коме то говорите Пушчине? — зачу се иза њих шећерни глас Пилецког, који је ишао у некој обући, па они нису ни осјетили, кад их је достигао. — Ако је о мени онда се варате; као прави хришћанин опростићу ономе који се каје, а намјерне врагости заиста, мили мој, не могу опростити.

Ухваћени ученици побјегоше низ степенице и улетише у салу.

Овдје бјеше таква вика и ларма да њих двојица готово оглухнуше. Пред Пушкина излети Гурјев, па га загрли говорећи:

— О французе! душице моја!

— Затим га имокну у оба образа.

— Француз! Француз? почеше викати остали другови и сви се с њим руковаше.

У то им се приближи млад човјек, око 28 година.

— Куницин! шапну неко близу Пушкина.

— О, здраво Пушкине, како је? — рече му млади професор. — А, ви господо, канда и не слутите да одајете велику почаст Пушкину називајући га „французом“? Ви тијем само признајете, да је он много бољи у француском језику, него ви остали. Или у вама говори завист? То би било заиста нешто жалосно. Ово би речено с таквим искреним укором, да се сви лицејисти збунеше. А Гурјев рече као бајаги у себи, али толико јасно, да је Куницин могао чути:

— Ах, како је ово правилно и лијепо речено!

Ако се надао задобити овијем за себе професора, заиста се преварио. Куницин га с презрењем погледа, затим, обгрливши Пушкина, стаде се с њим шетати по соби.

— Дружите ли се с овим Гурјевим? бјеше му прво питање.

— Не, ми смо случајно назад неколико времена познати, одговори Пушкин.

— Не савјетујем вам да с њим дружите. А што се тиче назива „француз“ будите увјерени, да ће вас тако вазда звати. Е па како вам се код нас свиђа? Сигурно послије домаће слободе изгледа вам необично.

А — на собним вратима прозорчићи испреплетени као на тамници.

— Почекајте мало, па док се обикнете, увјерићете се да нисте у тамници, него у златном кавезу. Наш добри монарх дао вам је свој дворац, да у њему станујете, дао вам је своју библиотеку. Он се о вама брине и жели да из вас изађу људи. „Мени су потребни добри и поштени људи“ то је његова девиза.

Ове ријечи узбудише малог пјесника и он искрено ускликну:

— Ја сам вазда до лудила љубио цара. Он је тако анђелски добар! Вазда ми је у памети један догађај.

— А какав?

— Једанпут се, видите ли, шетао цар са свитом. Он потеже коњу узде и одмаче напријед. Код једне обале он срене неколико сељака, који вађаху утопљеника из воде. Цар сјаше и стаде заједно са сељацима трати утопљенику слијепе очи руке и табане. У то стиже и свита и преставите себи како су били изненађени! Сељаци су били као изван себе, кад дознадоше, да је то цар. У свити је био и доктор... Заборавио сам му име...

— Вилје, рече Куницин.

— Јест Вилје! Он хтједе пуштити утопљенику крв, али узалуд, крви нема. Он се дуго мучио. Цар је био у очајању. Он нареди доктору да проба трећи пут, и — крв потече, утопљеник дође себи! Цар од радости заплака и рече: „Ово је најсретнија минута у мом животу“. Затим извади свој убрусац, раскиде га и превеза болеснику руку. Није хтјео отићи, док се није увјерио, да је свака опасност прошла. Једно енглеско добротворно друштво, чувши за овај догађај, послало је цару

златну медаљу и диплому, као свом почасном члану.

— И осим тога било је још таквих догађаја — рече Куницин, који је до сад све пажљиво слушао. Ви сте развијено дијете, па ћете ме разумјети. Цар још много што шта замишља, на. пр. дати слободу сељацима и. т. д. Он у опште не воли кад га ко хвали за његова славна дјела. Тако кад су му једанпут нудили орден св. Георгија 1-ог степена, он не хтједе примити, него прими 4-ог. степена. Заиста он је достојан љубави.

— Не само љубави, него и обожавања! Ох, како би радостан био да га могу једном видјети! ускликну Пушкин.

— Зар га никад нисте видјели?

— Нисам.

— Е па видјећете га у четвртак, он ће бити при отворењу лицеја.

Разговор им прекиде Леонтије, који одведе Пушкина бријачу. Пушкин је смјеста заволио Куницина.

Дан брзо прође, да Пушкин и не осјети. Кад се у вече разиђоше сви по својим ћелијама и Пушкин улезе у своју, уморен од толиких нових утисака, тада тек први пут осјети необичај и самотињу. Та ово је он први пут у животу сам самцит без икога свога! Додуше ови су нови другови били весела и несташна дјеца, али су му они исто туђи, као и ова соба...

И он тужно прегледа собу: свијећа воштаница бацаше по њој блиједу свјетлост, само је на вратима зјала црна и испреплетена рупа...

— Права тамничарска ћелија!...

И он с тешким уздахом пружи руку, да узме чоколаду па му поглед случајно паде на огледало: отуда га мрачно гледаше његово

лице, али промијењено тужно и са остриженом косом!

— Сужањ у тамници! изговори он гласно и изнемогло сједе на постељу.

Снијег са извана сипаше у прозоре, а вјетар плачно извијаше своју мелодију.

Пушкин љутито стаде грести чоколаду.

— Па што су ми до врага и постељу премјестили на ову страну? Ко их је молио?...“ размишљаше у себи Пушкин.

— А што не легнете, ваше благородије? зачу се над самом главом Пушкиновом Леонтијев глас.

— А то си ти, Леонтије! Остави ме, молим те!

— Да вас ко није увриједио? Или сте можда гладни?

— Није, није...

— Можда вас, не дај Боже, боли стомак од нашег јела?

Пушкин се мало осмјехну.

— Не боли ме ништа! Видиш да једем твоју чоколаду. Него кажи ми, Леонтије, зашто си ми премјестио на ову страну постељу?

— Зашто? — и стари се лукаво насмија. — А зато што је за овијем зидом ваш најбољи друг, господин Пушчин.

— А, ја сам на њ и заборавио. Па какве је користи кад нас зид дијели. Разговарати се не можемо.

— Зид је врло танак и свака се ријеч чује. Ево гледајте.

Он удари руком у зид и из сусједне собе зачу се глас Пушчинов.

— Јеси ли ти то Пушкине?

— Ето видите, а сад збогом, више вам нећу сметати, ви се са

другом разговарајте. Лаку ноћ, ваше благородије!

И добри старац изиђе.

Нешто добре ријечи старчеве, а нешто помисао, да ипак није сам, јер је до њега, иза зида, његов драги Пушчин, учинише, те Пушкину мало лахну на души.

Он угаси свијећу и леже. Затим се добро зави у покривач. Олуја га више није љутила, него успављивала. Таман се бјеше завезо у сан, кад се сасвим јасно зачу глас Пушчинов:

— Је си ли заспао Пушкине?

— Нисам а шта ћеш?

— Чујеш ли како вјетар хуји?

— Па?

— А у постељи како је топло и пријатно?

— Јест, а најглавније је Пушчине, што смо овако нас двоје близу.

— То сам и ја хтјео рећи?

Хоћеш ли Пушкине, да будемо другови?

— Хоћу! И до посљедњег часа нећемо један другог изневјерити. Другови на живот и смрт!

— Амин!

— А сад нешто друго: ти би сигурно Пушчине спавао.

— Бих.

— А ја сам на пола заспао. Лаку ноћ драги друже.

— Пријатно сањај, мили мој!

Како је Пушкин сад био весео! Јест, Куницин је имао право, ово није тамница, него златни кавез! У томе је кавезу славуј — Пушкин, он ће до шест година излетити и пјевати своје умилне пјесме!...

У таком пријатном размишљању Пушкин заспа.

Мало послѣје поред његове собе прође стари Леонтије. Видећи да нема у соби свјетлости, он метну ухо на прозорчић и ослушкиваше. Равнодисање показивало је, да Пу-

шкин спава тврдијем и здравијем сном младости.

— Заспао је! прошапута старац и побожно иза прозорчића прекрсти спазача.

(Настајите се).

ОЦЈЕНЕ И ПРИКАЗИ

Лимунација у селу. Приповетка од *Стевана Сремца*. Београд. „Смиљево“ штампарија Пере Тодоривића 1896. цена 2 дин.

Ако бисте ме запитали за садржину или за предмет ове приповетке, ја бих дошао у велику забуну, јер бих у неколико речи већ био готов са њом. Доиста, предмет јој је више мање ништаван, а догађај још ништавији, и по вредности својој и по памети радних личности а и по приликама што га изазивају. Али баш зато, што се вештим описом и здравим хумором створила једна силна превласт, моћ која у смеку руши јаче него све законске одредбе и примене — резултује и јака, лепа и добра страна саме приповетке.

Лимунација у селу одржава живот учитеља Сретена, једног од модерних занешењака, који тако несрећно копирају реформаторе друштвеног преображаја. Исти Сретен, чим је дошао у село, где се овај догађај врши, запазио је одмах старински, патријархални, начин живота; нашао љубав и слогу и поштовање старијег и власти. Он то назва „устајалом баром са жабоквечима“. И у превласти настраних мисли, сматрајући да нико теже хлеба не једе од њега, предаде се трудном напору да пробуди учмало, застало село, да га подигне на ноге. па још да му небо озари злаћеним зрацима блиставога ума свога. Наравно прво се лепо обавести о „стању

ствари“ од свога фамулуса, слободног грађанина Максима из Сирогојна (запамтите: среза златиборског, округа ужичког). Дознаде још да има незадовољника против старе, трошне развалине, председника чича Милисава, који баш тада чашћаваше власног капетана својим малом, што ће рећи народним знојем. Ти незадовољници, или боље је и крупније рећи: бунтовници, јесу чета мала али одабрана. Ту је механиција Ђир-Ђорђе и његова „домостроитељка“ Гизела, чија је љубав прошла кроз све животне фазе и пијачне монете. Та Гизела звала се друкче и Љубица, а још је цинцарска милошта у везирском расположењу називаше и страсним харемским именом Ђузела. Ту је, даље пролази поднаредник (грађанска слобода!) Мићо „официр“, сеоски Дон Хуан, коме срце букти под топлином женског ока. Још долази и грађанин Жика Буки Шљивић, прослављени *prete-pom* у чувеним и многобројним Сретиним дописима и остали свесни грађани поредом до оног веселог Крсмана, с којим имађаше сваки право да се шегачи и за једно шише ракије.

Када се нађе опкруженом оваком силом, учитељ Сретан постаде оштар мач властницима; помаман и бесан сунцу се смеје и Богу се плази, „а куд бије сокак прави“ што вели циганска духовитост у српској поезији, прослављајући Вељка. Створише се густе редови народних бораца усталаса се „устајала бара, а са широке пучине њене вину се дух слободе и угње-

теног права народног а пунокрвно било показа запојену животну снагу у друштвеном организму. Сам покретач (он би рекао: полуга) писао пак на све стране дуге и китњасте дописе, дајући силовита израза својим обилатим инспирацијама, за које Тургењев не би могао рећи, да су ћудљиве као жене.

Последица свега тога јесте преокренутост друштвеног стања, где је ча-Милисав сринут са председништва, а на његово место у победном ликовану издигнут народни пријатељ Ђир-Ђорђе. Па кад се овако вешто „даде баба за невесту“, онда уз главне и споредне личности добише своје исе у акцији за народна добра.

Једна од Сретиних великих идеја један одличан моменат његовог сретног и корисног рада јесте свечано признање великим и слободоумним Бразилијанцима, који збацише Дом-Педро и прогласише републику. Обавештен о томе преко извештаја „Agens Navas“-а и „Corr.Bureau“-а, он објави својим верним епохалан успех друштвене идеје и у част тога приреди се величанствено сеоско осветљење, „лимунација у селу“.

Натписом приповетке дакле обухвата се само један елемент, веома пластичан као грађа; износи се управо један резултат Сретенова умовања и рада. Морам одмах додати, да се после онако широког и привлачног увода очекивао много одрешитије и обилније обележје самог догађаја, узвишенија поента као стожер главнише рада. Међутим ту је испала брза и летимична концизност, може се рећи једина у целом развученом низу многих описивања. Још то долази као одбојно кад се човек и нехотице сети оног тако живо и тако изванредно лепо представљеног карташког весеља у „Ивковој слави“.

Завршетком приповетке ужасно се региструје: да је „пукла тиква“ између Срете и Ђир-Ђорђа, те се познатим по-

мерањем замени Ђорђе Мићом; даље се наводи слаб успех Сретин на испиту и његов одговор ревизору. Тиме се веома суво завршују ове „Сретине будалаштине“

*

Лимунација, имајући претенцију на име приповетке, представља занимљиву збирку одлично цртаних карактера и верно и вешто проучених, одабраних типичних друштвених појава, друкчије рећи: свестрану и тачну студију њихову. Према томе и цео значај приповетке, сва лепота и доброта уводе у ово одабрано и верно снимање, а онај увек здрав, увек свеж хумор налази овде угодну атмосферу, да даде обилате бујности и крепка живота.

Даровит импресиониста и оштар психолог Г. Сремац има око да запази интересне детаље, тушта зачколица и силество ситница, поред којих се обично пролази, и да свему томе даде значаја, китећи шарне ниансе у приповедачко ткиво. Али, штета, што та његова особина често иде до баналног педантизма, те отуда и она „епска опшириност“ што немило подсећа на Јашу Игњатијевића. Описи епизодних елемената у убавом низу занимљиве галерије слика, узет сваки за се непрестано је пријатан и до далеке међе привлачан због тачности. Ипак они, ма да су изгубили у великим рукама добар део природне сировости, нису груписани и сређени у потребну целину, не одржавају јединство. Они шта више одмаћу доброти приповедачког тона и представљају развучену и непоуздану основу за солидност саме зграде; то су, ако смем да употребим физички израз, секундарне струје, које слабе ону јачину што дело већ прожима.

Г. писац има још једну погрешку, која је као особина површна, овлашна. У опису ових догађаја, јамачно зато што су они кроз ординерни, упусти се местимично врло снизак и неуредан стил, што изазива и недовољну пажњу на чистоту

самог језика. То је нарочито немило на оним местима где су јасна пишчева истицања, и по умовању и по страним изразима, који у такој клими веома стрче. Као пример стилске неуглађености наводим одмах први лист, немајући воље да га нарочито ишчитавам. А како су пак лепа, и како задобијају она места, на која је писац обратио пажњу (врло лака ствар за њега). То се лепо на пр. види код описа Ћир-Ђорђеове механе, где г. писац „уздижући се до потребне објективности“ и уносећи свечан тон у сами опис, даје обилата полета увек свежем и једром хумору.

Указујем још на једно место, врло лепо, где се без многог казивања јасно истиче онај познати верски шеретлук у неприликама. То је она, по самој суштини, одвратна сцена, од које окрећете очи, кад расањени манијак Сретен, у сред ноћи, сазнаје за друштвене прилике од шерета Максима, који, подавивши своје нечисте ноге и палећи дуван, покушава да се измигољи од поплаве страних речи, којима не зна ни имена ни значај. У осталом, таквих места, што иду глатко као стих, има врло много у приповетци и ви ћете уживати у њима кад их ушчитате.

Врло добра је карактеристика¹ појединих личности. Таква је на пр. карактеристика типичне појаве учитеља Сретена, која је само у неколико (ох, врло, врло мало) добила карикирани рељеф.

Па затим одлична је карактеристика Ћир-Ђорђа, која очито износи цинцарску саможивост. Ви видите како он воли да задобије председничко место, не жалећи чак ни чашћавања, а вређа га истина из еатиричне песме, као оног воденичара што је представљао Христа.

Верно је описана и Гизела, али није било место оноликој потанкој опширности, предаје она само оличавање мисли „о еманципацији женскиња“.

Ма да је ова приповетка штампана после прослављене „Ивкове славе“ ипак се

јасно види да је ранији рад, и ако у некој репризи.

То је свакојако добар знак и за вредност пишчеву и лепа утеха за нас!

Кокод је оран за шалу и жели да се слатко насмеје, а поврх свега тога сматра да је и овако писање поуздан лек против ширења друштвене губе, нека купи ову књигу.

Од мене јој топла препорука.
Београд.

Бор. П.

Назарени

Роман од Јаше Томића.

I.

О једном важном социјално — религиозном питању; о прелому, који једна друштвено — верска секта тежи да изврши у истим погледима и односима једног дела нашег народа у Војводини, ми смо, место извјештаја, грађе и озбиљних студија добили један роман, који није роман, и који је написао Јаша Томић, познат у Војводини као новинар, а помињат и као песник по неколико реалистичких декламација у стиховима. То не помињем да би се узело да ја мислим, да то не би била довољна спрема да се напише добар роман премда у ствари мислим, да онај, који је кадар да пише добре чланке, није увек кадар да напише и добар роман. У осталом, сви знате, да су ту врсту књижевности у већини случајева добро и одлично обрађивали баш они, који никад нису били новинари, ни писали стихове, који су то у толико што се декламују. Ја сам оно забележио једино с тога, што је то пишчева досадашња карактеристика.

Но ако до сад нисмо имали неприбране грађе о Назаренству и његовим ученицима у облику небелетристичком — или је ја не познајем и не сећам је се — Јаша Томић прикупио је много што шта од ње. Он сам каже да је одлазио у назаренске скупштине, да он Назарене

познаје већ двадесет година, да се дружио с њима, и да за њега та секта мал те нема тајне. Увидивши важност њене појаве и замашност њеног рада, — било у позитивном, било у негативном смислу, то је за сад, у почетку, све једно—он је Назаренство и Назарене хтео да представи у једном спису, који је, по мом мишљењу, написао у облику романа само за то, што ће на тај начин прикупљена грађа бити приступачнија широком кругу читалаца, и што ће, према начину на који буде представљена, имати и одговарајући утисак на нас што нисмо Назарени.

То је генеза овога романа, који има ову фабулу.

Боривоје после разних грехова и два злочина допада тавнице. У њој се упознаје с једним другим злочинцем, Лазаром, човеком у неколико писменим и сином иначе добре и угледне породице. Лазар је још пре тавнице био постао назаренски пријатељ; управо, он је доспео до робије за то, што се, парнице ради, хтео отарасити Назарена, па изазван једном подсмевком услед тога, он укапи подсмевача. У тавници он се са свим посвећује Назаренству. Боривоје му постаје ђак, улази у тајне нове вере и Лазар, излазећи из затвора, оставља у њему Боривоја очеличена и спремна за назаренску пропаганду, те му проноси глас и спрему, чврстину и оданост. Изашавши с робије, Боривоје долази кући, у село и налази имање у најбољем реду. Браћа по вери побринула се о томе. Назарени га примају с радосћу и гледају у њему свога месију. Али Боривоје, који има свога једног интимног пријатеља, Лазара, заљубљује се — против назаренског правила — у Лазареву сестру Милеву и Милева у њега. Управо, он долази из робијашнице већ заљубљен у ту девојку, коју никад није видио, али која је, не видевши никад њега, заљубила се у њега због Назаренства — што је још противније прописима те секте, и што се намени апсурдно кад знамо, да Милева у

то доба није ни била Назаренка. Та Боривојева љубав из тавнице чуднија је у толико више, што је он својим очима гледао како је на мукама издануо Обрен, добар и наиван младић, коме је Милева ужасним лакоумљем нанела и страховите муке и тешку смрт. Али да идемо даље. Назаренски месија почиње да се „успаљује“. Ово је назаренски тери. Успаљује се, и то још како, и Милева, и то „успаљивање“ све је страсније што обоје већма увиђају, да им се та њихова емоција ускраћује и да им Назарени неће баш због тога допустити да се венчају, што се воле. Тома, првак назаренски и неваљалац прве класе, види у Боривоју добру прилику за своју Варвару, коју сам ја слободан замислити као Варвару Убрих, јер од силног здостављања доброг оца и Назарена њој „не вреде ни руке ни ноге, ни леђа“ (стр. 104.) Тома, дакле, као човек који има ћер и као Назарен, користи се приликом и покуша да на сваки начин убије од једном не две, већ једну муву, и то Боривоја месију. План му је такав: или ће убити Боривоја као месију у случају да не успе спречити његов брак са Милевом, или ће убити Боривоја као човека, ако успе натурити му своју Варвару за жену. Покривши своје намере назаренским фарисејством, он доиста успе, да Милева, која је већ Назаренка, пође, по вољи назаренске скупштине, за Гигу Стакиног, а Боривоје, на основу одлуке петог парламента, да пође за Варвару Томину. (Овај глагол поћи употребљава се и по потреби с „ужбе“).

Смрћу Милевином оснуравају се и несреће по Назарене, а смрћу Боријевом она комедијашко - назаренска зграда претрпи највећу несрећу, и ако Боривоје није ништа учинио да би је утврдио, него, чак и не умире као Назарен. Он је, по повратку с Варвариног назаренског крштења тужан и очајан, терао коње путем поред дунавске обале, па кад је чуо како у колима, за њим, Варвара, уз под-

бадање Томино, оцрњује Милеву, у њему букне страст за умрлом и потегне бичем на жену, али се у тај мах сети да Назаренство не допушта туђи ни жену, нити икоме наносити вреда, и присетивши се једном радикалнијем среству (не верујем да је оно и назаренскије“), он ошине коње управивши их низ насип и бедем право у Дунав у намери да се сви подаве кад већ не сме да их удари бичем. Његова намера буде крунисана успехом — он се удари сам, а „Варвара се счепала за шараге“ (стр. 233), и остала у другом делу кола уз Тому и деда Јову. Лазар, владика назаренски, чим се навршила година по смрти његовог оца, чпча Срдана, на чијем је гробу одбацио Назаренство и вратио се Православљу измиривши се с братом, највећим противником Назарена узима добру девојку и по мало инацију Цвету, којој се ни кроз плот није смело говорити о Назаренству.

Ти догађаји испренлетани су другим мањим и незнатнијим, без веће везе или вредности по главну радњу, чисто притиснутим оним оценама и необично ученим и врло оштроумним и дијалектичким дискусијама у назаренској скупштини, којима су сљедовале извесне акције Православних искушљених у „Друштву добрих људи.“

* * *

При оцени романа, као таквог, ја се нећу бавити дуго, јер држим да је излишно доказивати да писац није написао добар роман. Па ипак, треба се зауставити на неколиким моментима, ради карактеристике.

Узевши за главни предмет романа начела једне друштвене верске секте, која су, можемо слободно рећи, кроз и из основа противни данашњој људској природи, и утутивши на зор у њене форме и шаблоне људе и жене од крви, и меса писац је већ тим самим ставио себе у немогућност да од тих тако онакарађених људи створи роман. Прецењујући и сувише своју снагу, он се поуздао да према принципима начини људе, и покушај је

морао проћи рђаво. С друге стране он је према људима имао много више вере, но што је, у истини, имају Назарени. Јер док он у своје Назарене узима људе више од ока, не бринећи се много могу ли они издржати онај ужасни пост духа и тела, прави Назарени баве се одвећ дуго, ако би се смело рећи, психологијом њих, који им се пријављују за чланове, или које су они сами на путу да изберу и приме за своје пријатеље. Отуда су готово све личности у овом спису протворнице, људи, које мучи и њихова вера и њихово друштво; сељаци које је упропастило то што су научили читати и писати и који се претварају пред собом самима и пред осталим светом; фарисеји, који исповедају назаренске принципе из ма каквог рачуна, или дотле док су им они згодан заклон од нечега, понајвише од пређашњег греха, или док не умотре какво друго, боље склониште. Све ове личности, које тешко да имају ма чега индивидуалног приклопљене су својом новом вером и начином живота као неким сачом, испод кога једва чекају да загребу. Скоро све оно што они заједнички престављају, то је обмана по нужди, у најбољем случају намерна обмана, а у оно што они исповједају, не верује, у истини, ни један од њих, сем оно двоје троје токмакасте челади, која, кад добро погледате, опет су у ону догматичку маглу ушла ради материјалног рачуна, н. пр. да му ко из блата помогне извући кола надевена трском; да за какав пилићарлук или лоповлук могне рећи: нисам крив ја, но моја стара вера, и т. д. и т. д. Ни једна од ових овде нацртаних личности није задахнута и прожмана Назаренством као високом и светом идејом, и ни једна не умире као Назарен и због Назаренства.

Таква је општа карактеристика Томићевих Назарена.

Посебице, они, као Назарени и као људи, чине још јаднији утисак.

Боривоје је болестан рођен. Чак је писац уложио нарочити труд да нам га

таквог престава. Докле га је мајка под срцем носила свађала се с братом око неке јерусалимске иконе, те родила дете, чија прекомерна нервозност избија у дивљим нападима. Зашто је писац тога болесног човека узео за јунака? И зашто је једно читаво друштво мање болесних и релативно правих здравих људи хтео метнути за подлогу и као декорацију томе болеснику? Не бих томе знао наћи другог разлога до у болести самих принципа, које он доцније треба да заступа и да, на послетку, и у смрт утекне само да их се опрости. Он је од зачећа неаклибриран човек, који вечито губи равнотежу, и колико год пута покуша да до ње дође, он толико пута учини и злочин. Најзад он улази у своју праву улогу и постаје сметењак, и то од оне најгоре врсте, сметењак из љубави. Ако би га сматрали као здравог човека, онда би нас зачудила немотивација нестајања његове одлучности и секташког фанатизма. Он излази из затвора као месија, а после кратког времена он свршава на један начин, који, и ако је бедан, није за жаљење. И зашто скаче у Дунав? Да ли због тога што је изневерио надања Милевина, или што не трпи Варвару, или што му је мрско Назаренство? Али ни једно од овога трога не може му служити ни као разлог ни као изговор. Он се не диви што су његови лични осећаји, што је цела његова природа дошла у судар с Назаренством, јер то је било и то се сударило пре читаве године дана, и он је, ако би због тога требало да погине, ваљао годину дана раније да је скочио у Дунав. Јер кад он после оне назаренске одлуке о Милеви није потражио дно Дунава, или раскрстио с Назаренством, ми му ни сад не верујемо да он скаче у воду са онога разлога, у који верује писац. Боривојево слаботињство, неодлучност, малодушност и његова сметеност улевају одвратност и Милеви, чија осећања писац на једном месту казује овако: „Само је

Милева знала зашто плаче Боривоје. Није умео да дела, па сад сузи. Не знаде да буде човек, па је сад жена. Она га погледа са стране и кад виде, где га старци и бабе тапшу по раменима као жену, он јој дође сад на једаред мали — мали.“ Њихову „трансценденталну“ љубав већ сам поменуо. То двоје из простога пука заљубљују се по мислима, не познављујући се лично. Да овако што згреши какав сувременик старог Видаковића, па и да се разуме. Али кад на такве ствари наилази један модеран писац, којему је живот прегледалица, онда се то може објаснити у најбољем случају потцењивањем читаочевог разбора. Што је најгоре, у тој љубави тако ванљудској издржају се у ствари само прави смерови Боривоја и Милеве. За њега нам је писац и сувише јасно казао, да он постаје Назарен само из страха да не би остао уништен и кад се врати у слободан свет, а у њега као таквог као Назарена који се јавља у будућност, на обзорју, заљубљује се, тобож Милева, којој је, иначе пропао глас у селу, и која је под бременом греха, те њени интереси и њена угодност упућују на везу са човеком, који не само да ће бити слеп према њеном греху, већ је чак и месија! Та љубав, зато што није истинити свети осећај, и не може имати јачег отпора но што га је имала онде, где се он изражавао, те је нагде и не видимо да избије силином, која би била кадра да разбуца онај крпез тобожне вере, који у осталом, ни код једне личности, није јачи од најтање скрамице.

На психолошку анализу Боривојевог рођења и младости утрошено је и више простора и више времена но што би требало, међу тим је Боривоје у том погледу доцније сасвим напуштен. Милевин карактер није писцу задавао много посла. У накнаду за то, а и да бисмо се са њом са свим измирили, он је, пред њену смрт, ставља у једну емоцију, која се писцу

врло оштро осветила за његову првашњу кокетерију са физиологијом и психологијом. Ако се тачно разумело, писац је хтео да Милевиној смрти да и извештај трагичан ореол. У тој цели он нам је црта као изванредно нежну и осетљиву мајку, прожману необичном силном и неодољивом љубављу према детету, које је, тек што је угледало света, преселило се у онај други — многи кажу: бољи, — не саставивши у овом, горем, ни двадесет и четири сата.

Поред ових болесних, недоследних и конфузних пишчевих направа, истичу се Лазар и Цвета, и жалити је што је њима двома поклоњено недовољно пажње, нарочито Цвети. Ова девојка је као оаза у сред онога болесног света. Код Лазара напоследку, па за времена, избијају осећаји здраве природе, и тако овлађују њиме, да он, прилазећи поново човекољубивом Православљу, учвршћује своје покајање и браком, који одговара срцу и који стиче благослов цркве. Лазарева љубав према родитељу била је јача од свега натегнутог гностичког брамабарзирања и кокетерије с аскетизмом. Ми се, назад, миримо са њим са свим налазећи, да је он покајао и злочин, који је извршио у једном стању, које није могло бити потпуно урачуњиво. Да је он стожер догађаја, и да је он, већ као назаренски влалика, имао и прву улогу међу Назаренима, а не да у том погледу дође после Боривоја, и да Цветин карактер није представљен само негативношћу, већ да је, на пр., стављена поред Јованке, као жена из народа, и да јој је дато више учешћа у догађајима — бар би добио роман као уметничко дело, његов облик и распоред испали би бољи.

Лазарев брат, поп Светозар, добар је Хришћанин и воли свој народ, кога жели упутити путем разума. Он говори много, гееори често, а понекад говори и лепо, и ако се нигде не уздиже изнад најобичније осредњости. И ако га писац

истиче као вођу православних и као душу „Друштва добрих људи“, он, ипак, није узрочник прелома међу Назаренима.

Доктор је симпатичан јер је природан и јер је непоправим оптимиста. Не бацајући се у високопарне фразе, он је један од представника интелегентног света, који погађају шта дави и урине наш народ у Војводини.

Вулгарна поезија, којој је Парнас сеоски рогољ, опевала је, у свом стилу, докторове мане, и ма како да су стихови рогољаста, имаће их доста, који ће са задовољством прочитати оне, којима је предмет докторова јешност.

Учитељ Миливоје могао би бити ментор свима другим преставницима образованости у „Назаренима“. Изван сваког је диспута важност и образованост учитеља, и не једном однели су учитељи победу над осталима. Само ми овога учитеља не видимо на раду, већ само на разговору. Он се јавља као метеор, али тако га и нестаје, и место оне карактеристике „учитељ“, могао је писац метнути какву год хоће, тако она беседа Миливојева има мало или нимало учитељског позађа. Што се мене тиче, ја не налазим, да у романима треба демагогисати, нарочито кад то нема никакве везе с оним што је у роману, већ са нечим другим што је ван романа.

Фељетонистичка обрада појединих омањих сцена по негде је добра, ако није умртвљена цитатима из Св. Писма, или из апостолских посланица, или где и сувише не стрчи пишчева намера да нас инструира детаљима из назаренске науке. Једна од таквих сцена је она у башти судије Јеличића, где Боривоје тумачи назаренске погледе Јованци и њеним другарицама („Анђели и роб“, стр. 68-80) Одељак „Зашто Пера Крњин није постао Назарен“ најбоље је фељетонски обрађен. Поглавље „Два суђења“, има неколико реалистичких опсервација ниже врсте, али су занимљиве.

* * *

Ако писац према свом делу не стоји ни у каквој вези до само у тој што га је написао; ако, другим речима, дело ни у колико не носи обележје пишчеве индивидуалности ни у једном моменту, те читалац не може да одреди положај пишчев према идеји водиљи (као што је многи зову), или, чак, не може да умотри пишчев правац и циљ, онда је и сувише јасно, да таквом књижевном производу оскудева тако битан елемент, да претензије његове треба да су сасвим засићене у минимално најмањем броју читалаца. Међу тим они, који су прочитали „Назарене“, а који и без њих познају те људе и њихову веру, морали су се на сваки начин, зауставити пред изненађавајућим фактом, да су прочитали једну опсежну књигу, и да су дошавши до завршетка, у једној реткој забуни не знајући шта да мисле о пишчевом положају према Назаренству. У поговору роману писац каже, да се трудио рећи истину и Православнима и Назаренима, и да то чини и ако зна да му се може десити да не задовољи ни једне. Ово последње не би била никаква штета, баш и кад би било могућно угодити двама завађеним таборима у опште, само кад би смо ми могли знати, како у ствари писац мисли о Назаренству. Нама је његово мишљење о томе нејасно, а требало би да о њему нема сумње. Ту нејасност нарочито увећава онај полет, она саосетљивост, којом се ми уводимо у назаренску средину. У томе саосећању са својим јунацима, писац се, донекле, идентифицира са њима у првом делу романа, и ми, ако смо тиме били изненађени, опет му повраћамо симпатије чим смо видели, да он у другом делу романа изводи читаву војску против Назаренства. Али одмах за тим нас изненади и збуни кад чујемо како је та војска која преставља одабраност већине данашњег друштва и Православља, тако јадно опремљена и бедно организована, да је и сам писац зове „налицкана војска“. И има

и право да јој се смије, кад већ неће да је сажаљева, јер то и није војска, већ гомила сиротиња, полуобразованих лењих и сујетних људи, и јер она и не представља једину, здравље, разум и сигуран отпор Друштва и Православља, већ његове мане и половне врлине. На један мах те слабости и кепеци, ти изги, оснивају „Друштво Добрих Људи“, под пишчевим покровитељством, и судбина случај, шта ли, само не „Друштво Добрих Људи“ учини те се јављају неки успеси.

Сад, ко се ту може оријентирати у погледу пишчевог личног мишљења о целој тој гужви? Сматра ли Томић да је Назаренство зло по нашу веру и друштво, или не? Ако сматра да је зло, онда је грешно загревајући читаоце према његовим емоцима. Извињава ли га за ону топлину, с којом је пред нама развијао интимну историју постанка тих секташа, његова је намера да нас нарочито заинтересује баш постанем те врсте људи — против чега не би могао имати нико ништа — онда се та на то срачуната наклоност требала на томе и да заустави и да доцније не пређе у подсмех упућен данашњој организацији друштва у склопу „Друштва Добрих Људи“. Јер ако је Назаренство заиста зло, а ја мислим да јесте, и сваки зна да јесте, онда се с њим не сме шалити, и онда је против њега требало, примера и података ради, да је писац извео у борбу све оно, чиме се Православље, Разум и Друштво као такви могу с успјехом да боре против те заблуде и да победе. Не сматра ли Томић Назаренство као зло, онда на што му је она рекрутација с брда с лола назаренских противника; на што му они васељенски диспути у назаренској скупштини и сав онај Landsturm против Назаренства? Зар не би било много простије и за све нас разумљивије на један много схватљивији начин представити распадање и ишчезавање те секте, која сама у себи носи клице смрти, и која у дрском покушају да корегира

приреду мора устукнути и развијати се?

Свакако, имаће читалаца, који ће се сетити каквих рђаво састављених правила о празним поетским производима и приметити: писац и не треба да се прима ничијега заступства; он регистрира, описује и пружа прст на зло. Његова ствар није амо што би следовало, већ друштва и његових представника. Истина је да има прилика кад и такво начело може да важи. Али треба бити на чисто са овим случајем, који ми имамо пред нама. Овде није писан роман романа ради, већ Назаренства ради. Није овде главно хоће ли овај узети ону, већ нам се црта организација и циљ једне друштвено-верске заједнице, за коју ми сви, који у њој нисмо, кажемо да је зло, а све њене присталице тврде, да је она једина спасавајућа. На телу нашег народа у Војводини надиже се и бубри један чир у виду Назаренства. Сме ли, онда, неко ко је болесне чланове народа видео, који болест, каже, зна и постанак, и који јој по свој прилици, предвиђа и последице, сме ли тај, заустављајући остали свет пред том појавом, затворити се само у улогу — да пружа прст? У свом роману нама је много важнији социолог од романтијера, а социолог је лекар друштва. На шта ми могамо да мислимо о лекару, који каже укућанима: то вам је члест болесно, ја знам и шта му је и како му ваља помагати, али ја вас упућујем да га лечите ви, који ту болест можда примећујете, али који о процесу, који се ту збива, немате ни појма? Један социјалан роман није, нити може бити само констатација. Писац није само регистратор, већ онај који најјаче осећа цео процес и његове последице.

* * *

Сдговара ли истини Томићево представљење Назаренства?

Свем питању не би требало да има места кад се по казивању пишевом зна да су те секташе и познаје већ двадесет

година, и да је у вацкој казнионици нарочито проучавао те људе. Али овом питању има места, и не само да му има места, већ се оно само непрестано намеће, и то ево због чега. Писац је с необичном ревношћу, читајући Нови Завет, прикупио и на страну одвојио већину оних ставова, која су темељ и ослонац назаренском учењу. Значи, он у суштини познаје врло добро принципе Назаренства; он је дедукцијом, могао доћи и до потпуно тачног сазнања циљева те секте. Према томе, он може и треба да зна и средства, којима Назарени иду том циљу. И ја вјерујем да он то зна, као што верујем да он зна, да Назаренство иде правце ка рушењу не само Православља или Католицизма, или Протестантизма, већ да оно састав данашњег друштва, васколики данашњи живот, обичаје, навике, родољубље, отаџбину и пр. сматра као ствари и појмове Богу неугодне и пасивношћу иде на то да све то, потлачи и сруши. За то је Назаренство зло, као и Анархизам, који тежи томе истом само на противан начин. Немогућно је да је писцу остало непознато и то, да се Назаренство шири, да оно у Русији, где му је првосвештеник граф Толстој, све већма напредује; да оно у Инглеској, а нарочито Сјеверној Америци дурашно продира растући непрестано, и да оно расте и у Војводини. Пре неколико месеци баш је новосадска „Застава“ прибележила, како су више српских породица прешле у Назаренство. На кад му то, по свој прилици, није непознато, онда је могао лако доћи до закључка, да Назаренство свуд, па и у Војводини, има такве апостоле и проповеднике, који су му фанатички одати, који му подносе све жртве, којима је оно највиши циљ, и, најзад, да су то људи, који и својом прошлошћу и својим свакидашњим животом, улевају респект маси, из које рекрутују себи пријатеље.

Међу тим по ономе како је писац нама изложио Назаренство и Назарене, те ствари стоје друкчије и у разноликим односима.

По њему Назаренство, као начело, ма колико да је у теорији убитачно по данашњу цркву, националну државу и друштво, оно је у пракси савршено безопасно; оно се сарађује још с првом, најдаље с другом генерацијом присталица; њега је лако, као од шале, одувати, и ми Срби, специјално, можемо, поред ових Томићевих Назарена и Назаренства, спавати на оба уха. Јер све је то илустрирано личностима, које нас упућују на такав закључак. Ево, погледајте их само какве су!

Боривоје, намерени јунак романа и назаренски месија — убица је. Убио је прво свог друга Стевана, а за тим је убио своју жену Наду;

Лазар, назаренски владика — убица је. Убио је Панту Кулпинца;

Милева, — носи на души муке и смрт Обренову;

Тома — премлатио жену, а ћер пребио, те остала богаљ;

Ђаја Павловић — окорео и препредеи лопов.

Рахила — последња блудница и распикућа;

Мија Албунов — последња вуцибатина и неваљалац.

Од десет „Назарена“ — седам зликоваца и преступника.

Скуп таквих људи и жена, заједница убица, лопова и блудница, помешаних с кретенима и идијотима, а са заставом најмирољубивијег програма на свету, — није ли то ужасан сарказам, који нас испуњава одвратношћу? Па кад читаоци, који, иначе, не познају Назаренство, виде га представљеног у таквим личностима, онда је са свим природно да се у чуду запитају; од куда то да зликовци и лопови удружени с блудницама оснивају једну верску секту, и од куда је могућно да они усколебају и помуте у погледима на веру и отаџбину један народ, коме је нај-

већи понос његова историја, који ни на највећим мукама и у најгорим временима није престајао сновати себи и велику будућност, и који је у својој прадедовској цркви налазио вечити извор утехе, окупљења и наде? Какав је то нови морал, којем су пријемљивији људи тако неморални и каква је то виша правда, коју заступају баш они, који су се одликовали гажњем тога узвишеног начела? Зар у срцима тих покајаних злочинаца — узмимо баш да су се покијали и ако за то немамо разлога — истина може имати сигурнијег темеља, но у срцима оних, који на својој савести не носе ничије муке? Додајте још да читаоци у Томићевом роману виде како Назаренство пропада, па ћете онда појмити, у какву заблуду баца овај спис шире кругове, који не познају право стање ствари. С те стране цењен овај спис, заслужује само најстрожију оцену као и сваки спис, који место да заблуде сузбија а он их шири и утврђује.

Пронаћи од куд да писац дође до тога, да Назаренство накалами на оваке људе је врло лако. Он преласку људи Назаренству зна само једини главни мотив, и он га казује у поглављу „Назаренство у затвору“ (стр. 42—50). Он је томе мотиву можда и сам лично био врло близу, те мисли да он у опште важи. У поменутом одељку каже се: „Осуђеник затрепти од милине, кад помисли на дан своје слободе. Али га у исти мах подилази и неки ужас. Њега је осудио суд, и кад издржи затвор, суд ће му опростити. Али су га осудили и људи, и они му неће опростити. Он ће у њихову друштву бити последњи; њега ће се туђити, презираће га, он ће бити нераван другима“..... „Отворите сад таквом човеку назаренску књигу. Покажите му да има вере хришћанске, назаренске, која му отвара не само врата цркве, но му даје и уверење да ће он од сваког члана те цркве бити признат као брат, и где му се његов грех неће ни најмање уписати у зло. Зар такав изглед не мами осу-

ђеника у Назарене?... Па онда оно, како је вера крива за злочин, а не човек итд.

Јесте, то је тако, То је мотив и то је начин како апсеници постају Назарени. Али како посисају то они остали, који нису били на робији, и који и не мисле никад тамо? Како и због чега ови постају Назарени, то је главно; како то постају ухапшени злочинци и преступници, то је споредно, то је детаљ. Јер нема ничега даљег од истине, но да Назаренство врши главну рекрутацију у робијашницама и апсанама. Назаренство има чланова, који су и тамо били узели ту средину, било као једину, било као главну, то није само абсурд, већ грех према читаоцима, којима се на та начин дају лажна уверења.

И још нешто. У поговору роману, писац каже, да се у вацкој казнионици бавио четири године истраживањем и проучавањем „узрока злочинима“ (!). И бавећи се тим истраживањем, он се сусрео и с Назаренством, између осталих питања, Уз ово стављам само следећу примедбу.

Кад неко двадесет година познаје Назарене, па четири године тражи „узроке злочинама“, тај, истине ради, не сме тврдити, да је међу узроцима злочина у друштву нашао — Назаренство. Јер баш Назаренство проповедајући вечити мир и умртвљење сваког силнијег и енергичнијег покрета душе и тела, искључује прост злочин у толико пре, што искључује и рат, ма како се он образлажавао узвишеним и великим смеровима, онако како ми то данас разумемо. Први став у катихизису те секте гласи: „Не противи се злу.“ (Мат, 5 39.) Најзад, коме је ма о позната историја постанка Назаренства и његових апостола, као и историја и садржина рада и веровања Павлићана, Богомила (који су се дуго држали у Босни а у Србији били огњем и мачем искорењени за време Стевана Првовенчаног), Менонита, Квекера, Духобораца Молокана, америчких „Nonresistente (Defenceless)“ итд. итд. тај ће знати колико има смисла доводити ове ученике Новог Завета

у везу са злочином. У осталом ја увек претпостављам најбољи случај и мислим, да је то омашка пишчева.

* * *

Изузимајући неколико краћих места где се стил отима испод чисто новинарског обележја, читалац у њему неће наћи ставова, који би претендовали на лепоту слога и израза, и ја не верујем, да Томић може икад свој стил подесити за приповедање какво тражи роман. Писац „Назарена“ још није на чисто и с многим основима граматичким. Он често неправилно употребљава падеже и у једини, и у множини; не зна глаголске облике, као ни употребу неких глагола, као што је лепити, који није преносан, као што он мисли. Тако исто погрешно употребљава и глагол р о б и т и, место: робијати. Не оскудева ни плеоназмима, а има и овакових фраза: „Коњаник скочи са знојавна коња и поведе га за собом у кућу“ (стр. 41.) и упоређења као на. пр. ово: „Марти је у оно време било осамнаест година, а њен Влада велео је као комад хљеба — и то мекана.“

Читам да се продаје и друго издање „Назарена“.

Ако је и то друго као ово прво — жали Боже новаца.

Херингсдорф у августу 1896.

Св. М. Јакшић.

С р ц е

од Едмонда де Амичиса.

За српску децу удесио према талијанском оригиналу С. Калик, професор. Београд. Штампано у државној штампарији краљевине Србије. 1895. — Цена 2 динара, стр. 155. Велика 80.

Од састава овога знатнога италискога писца већ је код нас превођено. Ну, ни један од тих превода не може се мерити ни по лепоти ни по корисности одабраног списа са овим.

Као што преводилац у предговору помиње, до сада је ова књига доживила 172 издања и преведена на све јевропске

језике, па је и у хрватскоме преводу професора Самеовића угледала света.

Намењена је деци основних школа, „од девет до тринаест година“, а могла би се назвати и „Историјом једне школске године, коју је написао ученик четвртог разреда основне школе у Београду.“

Писац је узео за аутора ове књиге ученика основне школе (Милана) за то, да би кроз његова детињска уста, његовим децијим језиком, деци говорио. А колико се хоће уметности и подобности, па да се овакво што успешно ради, знаће сваки који се дуже бавио васпитањем мање деце. О маломе аутору, Милану, сину неког београдског инжињера, вели се, да је: „белслино мало по мало на својој веџбанци како је знао, оно, што је чуо, видео мислио у школи и изван ње“. Ну, како је посао ове врсте незгодно приписати таком једном ђачету, то га је писац само пустио да он буде душа, срце овоме ученику, па је тај рад подвргао прегледу и дотеривању, од стране његова оца. За то се и вели да Милан није написао ову књигу „баш онакву каква је“, већ: „његов отац прочитао је те његове приблешке и по њима написао ове ретке, гледајући, да не измени мисли и да задржи, у колико је могуће, и саме речи свога сина“. Тиме је очувана она дивна простодушност, она детињска љубав, која из овога састава тако обилно веје, у лепу стилу извежба-нога стилисте. „После четири године — додаје се — син је, као ученик гимназије прочитао очев рукопис и додао по нешто својих мисли, и мајући још свеже у памети све догађаје и све особе“.

Ваља напоменути, да осим већине малених састава у овој књизи, које писац приписује Милану, има и таквих, за које се изреком вели, да нису његови. То су неколике „месечне приче“, које је његов учитељ IV. разреда, преко године, давао њима, својим ђацима, на преписивање, и местимице, неколике белешке, у облику писама, управљене на Милана, од стране његова оца или мајке (а једна и од старије му сестрице), у којима му се дају разни савети. На тај начин, овде су пуштени да говоре и дете и родитељи му и учитељ, те је према томе веће поуке за децу којој је спис овај и намењен.

Књига се започиње Милановом белешком о Првоме школском дану, 17. ав-

густа, кад је ступио у IV. разред основне школе, а завршује са: *Збогом*, т. ј. општајем са својим друговима, после добро свршена учења у основној школи. Ту је он бележио све, што му се чинило значајније и што му се дешавало, било у школи, било у кући, било на улици.

Милош Н. Пејиновић

Професор.

(Свршиће се).

„Das kirchlich-religiöse Leben, bei den Serben von Episkop Nikonar Ružitschitsch, Göttingen, druck der Dietrich'schen, Universite - Buchdruckerei 1896.

С. 57. Вел. осмина. Цене 75 пр. или 1 динар. Бавећи се на немачким универзитетима ради допуњавања својих студија о црквеном праву, и ради изучавања осталих права тој науци потребитих, епископ Никанор, уважен и чувен и као писац, хтио је овим својим радом да позна стран свет, коме смо још затворили књигу, са нашим црквено-религиозним животом. Овај спис штампан је прво у чувеном „Revue internationale de Theologie“ који излази у Берну и коме су сугађници први познаници и писци из богословске области.

Да би читаоци видели ред, којим је освећени епископ узео да би што боље показао почетак, развитак и садашње стање нашег црквено-религиозног живота, ја ћу изложити само садржину свих осам поглавља, онако како су она обележена I Срби у старини, досељење Срба у Европу. Оснивање епископске државе на Балкану. Религиозни живот Срба пре Хришћанства. — II. Ширење Хришћанства међу Србима. Оснивање епископског архиепископата „Justiniana prima“. III. Први епископ апостоли Тирил и Методије као творци епископско-словенске азбуке оснивачи књижевности и националне хришћанске литургије у епископској цркви. — IV. Стање епископске цркве и хришћанске вере после смрти Тирила и Методија па до времена Св. Саве, првог независног архиепископа од Жиче. — V. Оснивање чисто националне епископске цркве и епископске хијерархије. Раџ Св. Саве и других архијепископа у ново основаној архијепископији Жичи. — VI. Српски патријархат. Историја и рад епископског патријарха. Слетке грчких Фанариота и римских папа. Пропаст епископског царства и уништење епископске патријаршије. Садашњи положај и стање епископске цркве. VII. Црквени ритуал у богослужењу. Свештеничка хијерархија и суд у епископској цркви. — VIII. Духовно образовање и књижевност у Срба.

Овај спис у коме се патриотска намера слагала на историју и документе, посвећен је успо-

мени на састанак у Београду Краља српског Александра и Кнеза Црногорског Николе.

С. М. Ј.

„Aus dem Vatikan, Ernstes und Weiteres, von Hektor Frank. Verlag s. g. Naumann. Leipzig. 1896 S. 220. Pr. 2, 50 m.“ — Ова књига, која је изашла пре неколико дана, пета је по реду у збирци списа, које под сјџем насловом „Kannst du das Land?“ — Збирка књига за пријатеље Италије — уређује Јулијус Р. Харнауе. За нас ово дело, које је писано у елегантном стилу, има у толико више дражи и значаја, што га је писао не само одличан познавалац Ватикана, његових становника, његове политике, његових забава и његових брига, већ и за то, што чам је то перо блиско, и што смо му дужни захвалност, за остале прилоге из прошлости, ближе и даље, који су нам драгоцени са објективности и оштрине суђења о питањима, којима су се занимали многи од нас.

Учињено је што треба, да „Зора“ буде прва, која ће донети превод најзанимљивијих одељака у којима је и поуци дато простора.

Св. М. Ј

Илија М. Коларац, добротвор српске просвете. Написао М. Ђ. Милићевић. У Београду, у државној штампарији 1896. Стр. 143. Цена?

Наш златопери писац, неуморни М. Ђ. Милићевић и опет је обогатио српску књижевност једним

делом. Овога пута прославио је скромнога а в; дга Илију Коларца, који је дошао у Београд са тридесет пара, а после оставља народу силне тисуће на просветне цели, које је све стекао часним и пошвеним путем. Заиста диван пример, шта може вредан и штедљив човјек, кад га уз то загрева љубав према роду.

Ова књига има велике моралне вредности, јер Коларац може служити као леп пример у сваком погледу и садањем и потоњим нараштајима; а то што ју је написао вредни Милићевић, наш узор у стилу и чистом језику, даје јој значај монументалности. Благо Коларцу и сени његовој а тако исто и народу нашем, што му врлога сина тако избрани књижевник прославио!

Величини имена добротворова а такође и самога писца потпуно одговара спољашњи изглед овога дела. Књига је штампана у великом формату на ванредно финој хартији. Штампана је лепа, крупна и канда јединствена по штампарској техници у нас, јер у целој књизи нигда нема случаја, да се која реч на крају реда прелама. Уз то је књига веома лепо увезана са сликом Коларчевом на челу, те као дивотиздање може служити за украс и најотменијем столу српском.

Ми је свакоме најтоплије препоручујемо.

Л.

Биљешке из књижевности

Цветићева драма. Дични књижевник српски, писац *Немане*, *Тодора од Сталаћа*, *Лазара и Душана* Милош Цветић, написао је нову драму, из које доносимо један одломак у овом броју. Драма још није нигде приказивана, но држимо, да ће се наскоро приказивати у српском београдском позоршту.

Рашко-Призренска Митрополија и национално културна мисија Краљевине Србије у Старој Србији и Македонији. Тако се зове књига, што је написао одлични књижевник српски архимандрит Нићифор Дучић. Најтоплије је препоручујемо свакоме.

Роман из новије српске историје. У дивноме београдском листу „Дјелу“ почео је да излази роман из новије српске историје под насловом „Неимари“ а написао га је К. П. бивши учитељ.

Тасин дневник. Наскоро ће изаћи из штампе и *пета* књига Тасинога дневника. Међу осталим радовима, коју ће у ову књигу ући, биће и цртица *Панчић*, што је доносимо у овом броју „Зоре“. Тврдо смо увјерени, да ће сваки који ову причу прочита, похитати, да набави лијепу Тасину књигу.

Свијетле слике. Драги сарадник наш Драгутин

Ј. Илић, издао је и другу књигу својих *Свијетлих слика*; у књизи су четири приповијетке. И о првој и о овој књизи наскоро ћемо опширније говорити а за сада је топло препоручујемо.

Реферат. У данашњем броју доносимо реферат на Сремчеву приповијетку „Лимунација на селу“ од уваженог нашег сарадника Бор. Поповића. Исти је требао да уђе у прошли број, те би тад био први реферат на ту причу. Но ми га доносимо ево сада, а увјерени смо, да ће се свакоме допасти.

—Под насловом **Јад и Чемер** доноси „Зора“ у овом свом броју четири пјесмице рано преминулог пјесника, чију смо смрт огласили у једном од потоњих бројева. Интересне су у толико више, што су, поред његове красне пјесме Давид, ово последњи звуци лире, која је за навијек умукла. Стихове ове писао је млади пјесник на болесничком одру гледајући сузним оком у своју тужну будућност, гледајући у блиску смрт са тешким јадом у грудима, која се већ у пепео претвараху. Отуда она силна резигнација, она устрајна туга и неодољиви јад и чемер у његовом **Јаду и Чемеру**. — Ове пјесмице

нијесу стихови у којима само ријечи ономињу на тугу пишчеву, него је искрен и тежак бол који потреса ражалопићену душу младога пјесника на граници која дијелаше његов свијет и живот од хладне могиле; то је бескрајни јад и чемер срца, које је небо на смрт осудило; то је тешка и безкрајна туга пјесникова на растанку са свијетом његових снова и идеала и његове бујне младићске љубави. То је лабудова пјесма искрена и вјерна као што бјеше и сав живот срца, које је испјевало. А за то је и доносимо.

Уздисаји пјесме Новице Ј. Николића. Цетиње у књ. Црн. Државној Штампарији 1896. цијена 30. новчића. У овој збирци има до 40 пјесмица љубавнијех, родољубивијех и другијех. И ако су у овој књизи многе ствари нејасне и заплетене, ипак се на појединим мјестима заустависмо са задовољством. Има пјесмица, које су са свим могле изостати, но покрај свега тог, ми у Новци Николићу назиремо лијепи пјеснички дар, који треба да се, студијом и читањем добријех српских пјесника, што боље развије, па смо увјерени, да ће овај млади почетник, заузети лијепо мјесто у нашем пјесништву. Ми од наше стране сваком Србину, топло препоручујемо ову малу збирку пјесама.

А.

Из Херцеговине. Књижара Срете Ј. Ђорђевића у Биограду, издаће наскоро Цртице из Херцеговине од Свет. Ђоровића. У књигу ће ући ове цртице: *Неће Ризгац међу муде, Једина нада, Један дан тамногана, За главу, У походе, Све за образ, Шкерца, Спасојев грџех, У искушењу, На садње тече и Мајчини снови.*

Canti serbi, tradotti da Govani Nikolić. Seconda edizione corretta ed ampliata, con note di Nikolo Tomaseo. Zarę, Stabilimento tipografico di Artale, 1896.

— Под овим насловом изашло је друго издање срп-

ских народних пјесама у талијанском преводу. Преводац је познати Ђ. Николић. У књизи су пјесме о боју на Косову, 32 јуначке и 19 женскијех.

Косово, опис земље и народа. Тако ће се звати књига коју је написао омиљени српски књижевник Бранислав Ђ. Нушић. Један одломак из те књиге, штампан је у „Бранкову колу“.

Календар. Уредништво „Дубровника“ издаће календар за 1897. год. Тај ће се календар штампати латиницом.

Марија с Лопуда. Тако се зове дубровачка приповјетка, коју је написао Лујо В. Адамовић. Сирота ђевојка залуби се у богата момка, па због тога најпошће и главом плати. Као што видимо, тема је обична, али је обрађена врло лијепо, те ће је сваки са уживањем прочитати.

S moга i primorja. Под овим насловом изашле су из штампе приповјетке нашег честитог сарадника Марка Цара и Јосипа Берсе. У књизи има више илустрација од Ј. Берсе. О овој књизи говорићемо опширније.

Марковић-Ердељан издао је прво коло прича. Ових прича има на броју једанајест и све су кратке. Марковићев стил доста је тежак те се приче с муком читају; теме су обичне, а обрада доста слаба. Надамо се да ће друго коло Ердељанових прича бити боље, па ма их и мање било на броју,

Бугарски нов лист. Чувени бугарски књижевник Иван Вазов, покреће од нове године нов књижеван лист. Тај лист издаваће једна бугарска књижара у Софији.

Нова књига. Вриједни сарадник наш Стеван Матијашевић, издаће у засебној књизи своје приповјетке. Ми ову књигу жељно очекивамо, јер смо увјерени, да ћемо о њој само с похвалом моћи говорити.

У М Ј Е Т Н О С Т

Протићево позоришно друштво, бави се сада у Мостару. Од свију путујућих позоришних друштава, оно је најчувеније, а и најизврсније. Глумачко особље је да не може бити боље, те кад се који комад представља, човјек не зна, коме би глумцу или глумици дао првенство. Протић је до сада дао неколико комада као: *Биду, Нервозне жене, Дон Цезара од Базана, Зеца, Завађену браћу, Балканску Царицу, Брачну срећу, Одгојитељица његовог итмомца и Мајчин благослов.* Од

ових комада најбоље испадосе: *Бал царица, Дон Цезар, Зец, Одгојитељ и Завађена браћа,* те се при престављању истих особито одликоваше: гђе Протићка, Петровићка Румбићка и гђца Јовановићева г. г. *Петровић, Филиповић, Миленковић, и Топаловић и Бујдић.* Овоме ваљаноме друштву честитамо на успјеху и желимо, да га свуда дочекају са највећим одушевљењем, као што га и Мостарци дочекаше!